

ARBEIDSULYKKESBEGREPET

Universitetet i Oslo

Det juridiske fakultet

Kandidatnummer: 578

Leveringsfrist: 25.11.2010

Til sammen 15.298 ord

24.11.2010

Innholdsfortegnelse

<u>1</u>	<u>INNLEDNING</u>	<u>4</u>
1.1	Temaet for oppgaven	4
1.2	Historikk – utviklingen av kompensasjonsordningene ved yrkesskade	5
1.3	Yrkesskadeforsikringslovens bakenforliggende hensyn	7
1.4	Rettskildene	8
1.5	Avgrensning og videre fremstilling	10
<u>2</u>	<u>RETTLIG UTGANGSPUNKT</u>	<u>11</u>
2.1	Innledning	11
2.2	Yrkesskadeforsikringsloven § 10	11
2.2.1	I arbeid	12
2.2.2	På arbeidsstedet	13
2.2.3	I arbeidstiden	13
2.3	Yrkesskadeforsikringsloven § 11	13
2.3.1	§ 11 første ledd bokstav a)	14
2.3.2	§ 11 første ledd bokstav b)	15
2.3.3	§ 11 første ledd bokstav c)	16
<u>3</u>	<u>GENERELT OM ARBEIDSULYKKESBEGREPET</u>	<u>17</u>
<u>4</u>	<u>VURDERINGEN I HENHOLD TIL DET MARKERTE ULYKKESBEGREPET</u>	<u>19</u>
4.1	Innledning	19
4.2	Ytre hending	20
4.3	Plutselig eller uventet	23

4.4	Kravet til ulykkesmoment	25
<u>5</u>	<u>VURDERINGEN I HENHOLD TIL DET AVDEMPEDE ULYKKESBEGREPET</u>	<u>28</u>
5.1	Innledning	28
5.2	Usedvanlig i forhold til det som er normalt i vedkommende arbeid	29
5.3	Kravet til ytre hending	31
5.3.1	En kommentar til Skyggekjennelsen	33
5.4	Avgrensning mot skader som oppstår innenfor arbeidets normale rammer	35
<u>6</u>	<u>TIDSASPEKTET</u>	<u>38</u>
<u>7</u>	<u>MOMENTER SOM VEKTLLEGES I PRAKSIS</u>	<u>39</u>
7.1	Innledning	39
7.2	Arbeidsoppgaver som ligger utenfor arbeidets normale ramme	39
7.3	Arbeid nær faregrensen	40
7.4	Vanskelige/risikofylte arbeidsstillinger	42
7.5	Arbeidstakers erfaring og alder	44
7.6	Hendelsens relasjon til arbeidet	44
7.7	Hendelsen grad av alvorlighet	45
7.8	Skadens art	46
7.9	Tidspress/Akutte situasjoner	48
7.10	Kunne hendelsen ha vært unngått?	49
<u>8</u>	<u>SÆRLIG OM LØFTESKADER</u>	<u>51</u>
8.1	Innledning	51

8.2	Løft av gjenstander	51
8.3	Løft av mennesker	54
<u>9</u>	<u>SÆRLIG OM PSYKISKE LIDELSER</u>	<u>56</u>
9.1	Innledning	56
9.2	Ran og overfall	56
9.3	Alvorlige trusler	57
9.4	Seksuell trakassering og overgrep	57
9.5	Psykiske påkjenninger som ikke regnes som arbeidsulykke	58
<u>10</u>	<u>GRENSEN MOT BELASTNINGSLIDELSER</u>	<u>60</u>
<u>11</u>	<u>”SIKKERHETSVENTILEN”</u>	<u>64</u>
11.1	Innledning	64
11.2	Rt-2008-1646 - Bolteløftdommen	65
11.3	”Sikkerhetsventilen” – en uthuling av arbeidsulykkesbegrepets betydning?	67
<u>12</u>	<u>LITTERATURLISTE</u>	<u>68</u>

1 Innledning

1.1 Temaet for oppgaven

I henhold til Arbeidstilsynets statistikk, mottok NAV i 2008 i overkant av 20 000 meldinger om yrkesskader. Dette er bare en del av skadene som oppstår i arbeidsmarkedet i løpet av et år. I tillegg kommer arbeidsrelaterte sykdommer og dødsfall. Nasjonal overvåking av arbeidsmiljø og helse (NOA) estimerer, på bakgrunn av levekårsundersøkelsene gjort av SSB, at det årlig skjer ca. 78000 arbeidsskader i Norge. Det er da tale om arbeidsskader som medfører behov for en eller annen form for medisinsk tilsyn.¹

De mange skadene som skjer i arbeid medfører at det er et stort behov for en ordning som kompenserer for skadelidtes økonomiske tap ved yrkesskade. I tillegg til ordningen om yrkesskadetrygd i Lov om folketrygd 28. februar 1997 nr. 19 (folketrygdloven, ftrl.), har vi i Norge lovpålagt yrkesskadeforsikring jfr. Lov om yrkesskadeforsikring 16. juni 1989 nr. 65 (yrkesskadeforsikringsloven, yfl.) § 3. Dette innebærer at arbeidsgiver er forpliktet til å tegne yrkesskadeforsikring for sine ansatte i et privat forsikringsselskap.

Forsikringsordningen skal dekke arbeidstakers økonomiske tap som følger av en yrkesskade, ut over de ytelser som gis i henhold til folketrygdloven. Jeg går ut fra at en forholdsvis vanlig oppfatning av ordet yrkesskade innebærer at man har blitt skadet på jobben. I lovens forstand kreves det imidlertid mer enn som så før det er tale om en yrkesskade som gir rett til økonomisk kompensasjon.

En av hovedforutsetningene i henhold til loven er at skaden eller sykdommen er forårsaket av en arbeidsulykke, jfr. yfl. § 11 første ledd bokstav a).

Den overordnede problemstillingen i denne fremstillingen er å gjøre rede for det nærmere innholdet i begrepet "arbeidsulykke". Problemstillingen består med dette av en

¹ Informasjonen er hentet fra Arbeidstilsynets hjemmesider (www.arbeidstilsynet.no).

rekke spørsmål. Hvilke hendelser omfattes av arbeidsulykkesbegrepet? Hvilke begrensninger ligger i begrepet? Hvilke momenter vektlegges i praksis ved vurderingen av arbeidsulykkesbegrepet? Vurderes like hendelser likt og i hvor stor grad tar begrepet i vare de hensyn som ligger bak forsikringsordningen?

1.2 Historikk – utviklingen av kompensasjonsordningene ved yrkesskade

For å få en helhetlig forståelse av arbeidsulykkesbegrepet vil jeg i korthet foreta en gjennomgang de tidligere kompensasjonsordningene som gjorde seg gjeldende ved yrkesskade, og utviklingen av disse. På bakgrunn av dette vil man få en grunnleggende forståelse av nødvendigheten av og hensynene som ligger til grunn for forsikringsordningen og arbeidsulykkesbegrepet. Historikken er fremstilt på bakgrunn av forarbeidene til yrkesskadeforsikringsloven.²

Industrialiseringen av Norge på 1800-tallet førte med seg økt risiko ulykker og skader i arbeidslivet. Offentlig økonomiske kompensasjonsordninger eksisterte ikke, og den skadde arbeidstaker måtte søke erstatning direkte av arbeidsgiver på bakgrunn av det ulovfestede skyldansvaret. Dersom ingen var å klandre for ulykken, var arbeidstakeren ikke dekket. Skade som følge av hendelig uhell, maskinell feil eller force majeure var således ikke erstatningsberettiget.

Denne ordningen fremsto etter hvert som urimelig, og behovet for en ordning som ga arbeidstaker rett til ytelser ved økonomisk tap som følge av skade og sykdom ble fremtredende. I 1894 trådte “Lov om Ulykkesforsikring for Arbeidere i Fabriker m.v.” i kraft. Loven gjaldt i hovedsak fabrikkarbeidere, men også for andre industrielle yrker hvor risiko for skade var høy. På starten av 1900-tallet fikk også fiskere og sjømenn egne lover om ulykkesforsikring.

Ovennevnte lover innebar en obligatorisk forsikringsordning hvor arbeidsgiver betalte forsikringspremie. Ordningen ble administrert av staten. Ansvarsgrunnlaget ble endret

² NOU 1988:6 side 11-17 og Ot.prp.nr.44 (1988-1989) side 10-12.

fra det erstatningsrettslige skyldansvaret, til et objektivt ansvar. Arbeidstaker hadde rett til dekning under forsikringen dersom skade eller sykdom var forårsaket av bedriftsulykke. Yrkessykdom som ikke var forårsaket av bedriftsulykke var ikke dekningsmessig.

Det objektive ansvarsgrunnlaget innebar at arbeidstaker nå hadde rett til dekning også ved yrkesskade som ikke skyldtes uaktsomhet eller forsett fra arbeidsgivers side. Samtidig medførte dette at arbeidsgiver ikke var personlig ansvarlig for å kompensere det tap som arbeidstaker ble påført ved yrkesskade. Forsikringsordningen dekket imidlertid skadelidtes tap fullt ut. For rett til økonomisk erstatning ut over hva forsikringen dekte, krevdes straffedom for arbeidsgivers grove uaktsomhet eller forsett.

I tillegg til kravet til straffedom var det i praksis utviklet et såkalt “aksept av risiko” synspunkt. Kjernen i prinsippet var at skadelidte ikke hadde krav på ytelse dersom han hadde akseptert den risiko som utløste skaden.. Hendelser som var ansett for å ligge innenfor den alminnelige risiko arbeidet medførte, var således ikke erstatningsberettiget. Se for eksempel Høyesteretts dom av 12.05.1950.³

I 1958 ble ulykkesforsikringslovene samlet i Lov om yrkesskadetrygd 12.12.1958 nr. 10. I henhold til denne loven dekket trygdeordningen skader og sykdommer som var forårsaket av arbeidsulykke. Endringen fra begrepet bedriftsulykke til arbeidsulykke medførte imidlertid ingen endringer i vurderingsgrunnlaget, og de linjer som var trukket opp i praksis ble dermed videreført.

Ved lov 19.06.1970 nr. 67 ble yrkesskadetrygden inkorporert i Lov om folketrygd 17.06.1966 nr. 12 (FTRL 1966). Kravet til straffedom for erstatning ut over trygdens ytelse ble samtidig fjernet.

Den stadige utviklingen i industrien medførte utover på 70-tallet at behovet for kompensasjonsordninger utover yrkesskadetrygden ble større. Det ble gjort forsøk på å utrede forslag til et objektivt erstatningsansvar ved arbeidsulykker og yrkesskade. Dette

³ Rt-1950-448.

nådde imidlertid aldri frem på grunn av Samvirke og Storebrand Nordens utvikling av Trygghetsforsikring. Trygghetsforsikringen var et frivillig supplement til yrkesskadetrygden.

1.3 Yrkesskadeforsikringslovens bakenforliggende hensyn

Den nåværende ordningen med yrkesskadeforsikring er regulert Lov om yrkesskadeforsikring 16 juni 1989 nr 65 og trådte i kraft 01.01.1990,

Loven er et resultat av at lovgiver ikke var fornøyd med rettstilstanden på området. Den forsikringsordning som forelå før loven trådte i kraft, var frivillig. Dette innebar at ordningen i hovedsak var til gunst for de som allerede stod sterkt i arbeidsmarkedet, eller som hadde store organisasjoner i ryggen. Justisdepartementet påpekte i forarbeidene til loven at dette ikke var en akseptabel rettstilstand. Hensynet til likhet mellom arbeidstakere ble derfor ansett som viktig og det objektive ansvarsgrunnlaget tar i vare et slikt hensyn.⁴ Formålet med likhet tas også i vare av at forsikringsordningen er obligatorisk og lovpålagt jfr. Yfl. § 3.

Under behandlingen av endringer i skadeerstatningsloven § 5-1 om skadelidtes medvirkning, ble det foreslått at det skulle regnes som medvirkning hvis skadelidte satte seg i en situasjon ”han visste eller burde forstå innebar særlig risiko for skade”.⁵ Forslaget ble sterkt kritisert under stortingsbehandlingen på bakgrunn av at det ville kunne føre til sterkt urimelige avgjørelser for arbeidstakere som bli skadet under normale hendelser i arbeid, og at forslaget ikke var i tråd med ”nåtidens rettsoppfattelse”.⁶

I forarbeidene til yrkesskadeforsikringsloven er det uttalt følgende: “Y - utvalget foretar en grundig redegjørelse for prinsippene om bortfall av erstatning som følge av aksept av risiko. (...) Riktignok har arbeidstakerne ofte kunnskap om at det er knyttet visse farer

⁴ Ot.prp.nr.44 (1988-1989) s.6.

⁵ Ot.prp.nr.75 (1983-84) s.72

⁶ Innst. O. nr. 92 (1984-85) s.6.

til arbeidet når de inngår arbeidsavtalen. Men dette bør ikke frata dem retten til erstatning hvis faren materialiserer seg i en skade.”⁷

Det ble også fremholdt at ”[a]rbeidstakerne påtar seg en særskilt og nødvendig risiko i arbeidsgivers og samfunnets interesse. Hvis denne risikoen gir seg utslag i skade, bør det økonomiske tap ses som en produksjonsomkostning som må bæres av arbeidsgiveren.”⁸ Hensynet til rettferdighet er således et av de grunnleggende hensyn som skal ivaretas av ordningen. Med andre ord betyr dette at arbeidstaker ikke skal holdes ansvarlig for den arbeidsrelaterte risiko som han utsettes for i arbeidslivet. Lovgiver fremholder også arbeidsgivers mulighet til å fordele tapet gjennom å kalkulere dette inn i produksjonskostnadene (pulveriseringshensynet) som en rettferdiggjørelse av sitt syn.

Uten en forsikringsordning vil arbeidstaker måtte søke erstatning direkte hos arbeidsgiver for å få dekket det økonomiske tap ut over yrkesskadetrygdens ytelser. Dette vil lett kunne føre til konflikt mellom arbeidstaker og arbeidsgiver. I forarbeidene påpekes det derfor at forsikringsordningen kan være forebyggende mot konflikter som har sitt utgangspunkt i arbeidsulykker.

1.4 Rettskildene

Ved fremstillingen av begrepet arbeidsulykke i yrkesskadeforsikringsloven er det naturlig å ta utgangspunkt i lovteksten, lovens forarbeider, rettspraksis på området og juridisk teori.

Rettskildebildet er imidlertid noe utvidet på grunn av koblingen mellom yrkesskadeforsikringsloven og folketrygdloven.

⁷ Ot.prp.nr.44 (1988-1989) s. 65.

⁸ Ot.prp.nr.44 (1988-1989) s. 6.

I forarbeidene til yfl. § 11 første ledd bokstav a) fremgår det at ”ordlyden er den samme som i folketrygdloven [FTRL 1966] § 11-4 nr 1 og skal også forstås på samme måte.”⁹ Arbeidsulykkesbegrepet som anvendes i yrkesskadeforsikringsloven er således sammenfallende med den forståelse som legges til grunn etter folketrygdloven.

Den bestemmelse det henvises til i forarbeidene, er i dag erstattet av folketrygdloven § 13-3. Lovteksten i ftrl. § 13-3 definerer begrepet arbeidsulykke. En slik definisjon fantes ikke i den gamle bestemmelsen. Dette innebærer imidlertid ingen endringer i forhold tolkingen av arbeidsulykkesbegrepet. Høyesterett har uttalt at ”[D]efinisjonen av arbeidsulykke i folketrygdloven § 13-3 ikke ført til noen endring av Trygderettens praksis. De kriterier som var blitt utviklet i praksis under folketrygdloven av 1966, er blitt videreført.”¹⁰

I forarbeidene til folketrygdlov § 13-3 er det uttalt at begrepet arbeidsulykke ”svarer til den definisjon som legges til grunn i praksis i dag”¹¹.

Forholdet mellom yfl.§ 11 første ledd bokstav a) og folketrygdloven § 13-3 innebærer etter dette at forarbeider til folketrygdloven og den forståelse av begrepet som legges til grunn i rettspraksis, står sentralt ved tolkingen av arbeidsulykkesbegrepet.

Trygderettens praksis som relevant rettskilde er også stadfestet i Rt-2006-1642.

Høyesterett uttaler i premiss 34 at begrepet arbeidsulykke har blitt ”utviklet gjennom trygdemyndighetenes vedtak, rundskriv og Trygderettens avgjørelser, som tillegges til dels betydelig vekt (...)”.

Trygderettens kjennelser er meget omfattende og til dels selvmotsigende og har vært omtvistet som rettskilde. Høyesterett har imidlertid uttalt at den må tillegges betydelig vekt hvor den er “har gitt seg utslag i en fast og konsistent praksis.”¹²

⁹ Ot.prp.nr.44 (1988-1989) s. 89.

¹⁰ Rt-2005-1757, premiss 46.

¹¹ Ot.prp.nr.29 (1995-1996) s. 130.

¹² Rt-2005-1757, premiss 45.

1.5 Avgrensning og videre fremstilling

I den videre fremstilling vil jeg ta utgangspunkt i yrkesskadeforsikringslovens regler om hvilke skader som dekkes av forsikringen, med hovedvekt på yfl. § 11 første ledd bokstav a).

Spørsmålet om årsakssammenheng er et omfattende tema, men vil i denne avhandlingen bli kort gjort rede for uten ytterligere problematisering. Det samme gjelder forutsetningene om at skadelidte er arbeidstaker, og at arbeidsulykken har skjedd ”i arbeid på arbeidsplassen i arbeidstiden” i henhold til yfl. § 10.

Videre vil jeg gå inn på det nærmere innholdet i arbeidsulykkesbegrepet, herunder det markerte og det avdempede ulykkesbegrepet og de relevante momenter som i praksis anvendes ved vurderingen av om en hendelse kan karakteriseres som arbeidsulykke i lovens forstand. Løfteskader og psykisk lidelser står i en særstilling i forhold til tolkingen av arbeidsulykkesbegrepet. Jeg har derfor valgt å behandle disse i egne kapitler. Jeg vil også gjøre rede grensen mot belastningslidelser. Avslutningsvis behandler jeg forholdet mellom arbeidsulykkesbegrepet og bestemmelsen i yfl. § 11 første ledd bokstav c, den såkalte ”sikkerhetsventilen”.

Fremstillingen er avgrenset mot spørsmålet om skadelidtes medvirkning, med unntak av kommentarer vedrørende “aksept av risiko”-synspunktet.

For ordens skyld påpeker jeg at selv om en hendelse er å betrakte som en arbeidsulykke i lovens forstand, er dette ikke samsvarende med at det foreligger yrkesskade. Loven oppstiller en rekke vilkår som må være oppfylt, og arbeidsulykkesbegrepet er bare ett av disse.

2 Rettslig utgangspunkt

2.1 Innledning

I yrkesskadeforsikringsloven kapittel 3 finner vi reglene for hvilke skader som skal dekkes av forsikringsordningen. I yfl. § 10 jfr. § 11 oppstilles det vilkår for hvor og når skaden har oppstått, krav til årsakssammenheng og krav til at skaden må være forårsaket av en arbeidsulykke. Bestemmelsene setter således den rettslige ramme for anvendelse av arbeidsulykkesbegrepet.

Det er imidlertid på det rene at det bare er arbeidstakere som har krav på dekning under yrkesskadeforsikringen jfr. yfl § 1. Dette innebærer at ikke enhver person som befinner seg på en arbeidsplass er dekket.

Begrepet arbeidstaker er i yfl. § 2 definert som ”enhver som gjør arbeid eller utfører verv i arbeidsgiverens tjeneste, herunder ombudsmann i offentlig virksomhet, befal og menige under militærtjeneste og andre under pålagt tjenestegjøring for det offentlige, samt innsatte, pasienter e.l. som deltar i arbeidsvirksomhet i kriminalomsorgens anstalter, i helseinstitusjoner e.l.”

Det kan oppstå spørsmål om hvorvidt den som søker dekning under forsikringen tilhører den personkrets som har rett til ytelser. I den videre fremstilling forutsettes imidlertid at dette vilkåret er oppfylt.

2.2 Yrkesskadeforsikringsloven § 10

Yrkesskadeforsikringsloven § 10 angir sammen med § 11 hvilke skader som omfattes av forsikringsordningen.

Det fremgår av yfl. § 10 at: ”Yrkesskadeforsikringen skal, med de unntak som følger av § 11, dekke skader og sykdommer som arbeidstakere påføres i arbeid på arbeidsstedet i arbeidstiden.”

Bestemmelsen angir at arbeidstaker bare dekkes når han er ”i arbeid på arbeidssstedet i arbeidstiden”. I lovens motiver fremgår det at begrepet er det samme som og skal forstås på samme måte som i folketrygdloven.¹³

Undertiden vil det oppstå grensetilfeller hvor det er usikkert med tanke på om disse vilkårene er oppfylt. Vilråene knytter seg opp mot ”arbeids”-delen av begrepet arbeidsulykke og setter for øvrig rettslige rammer som må være tilstede for at arbeidsulykkesbegrepet skal komme til anvendelse. Jeg velger derfor å gi en kort fremstilling av hovedinnholdet i begrepene. Fremstillingen baserer på forarbeidenes beskrivelser, nærmere bestemt i NOU 1988:6 side 35-36 og Ot.prp.nr.44 (1988-1898) side 13-14.

2.2.1 I arbeid

Begrepet ”i arbeid” knytter seg til hva vedkommende foretar seg. Utgangspunktet er at arbeidstakeren er i arbeid når han utfører arbeidsoppgaver i henhold til kontrakt, arbeidsavtale eller instruks fra arbeidsgiver.

Dersom arbeidstakeren blir skadet i det han utfører et privat gjøremål, vil han ikke regnes for å være i arbeid. Dette gjelder også når arbeidstaker bruker maskiner eller verktøy som finnes på arbeidsplassen.

Skade som følge av krangel eller slagsmål er også unntatt, med unntak av når krangelen gjelder arbeidet, for eksempel hvem som skal utføre en arbeidsoppgave. Skade som følge av overfall vil i hovedsak være dekningsberettiget.

¹³ Ot.prp.nr.44 (1988-1989) s.90

2.2.2 På arbeidsstedet

Arbeidstakeren må befinne seg på arbeidsstedet. Dersom arbeidsplassen er tydelig avgrenset vil man være dekket så lenge man befinner seg innenfor dette området.

Transport til og fra arbeid er unntatt fra dekningsområdet, med unntak av når det foreligger særskilt avtale, eller når arbeidsgiver har inntatt slik transport som en del av arbeidsoppgavene. Risikoen ved transport til og fra arbeid tilligger den trafikale risiko, og skader som følge av transport vil i hovedsak kunne søkes dekket under bilansvaret.

2.2.3 I arbeidstiden

Ulykken må oppstå i arbeidstiden. I henhold til forarbeidene betyr dette ”perioden mellom arbeidstidens begynnelse og arbeidstidens slutt”.

Vilkåret skal imidlertid ikke tolkes strengt. Dersom en arbeidstaker kommer litt for tidlig på arbeid, vil dette ikke utelukke at ulykken anses for å ha skjedd i arbeidstiden. Årsaken til at arbeidstaker er for tidlig på arbeid vil imidlertid kunne ha en viss relevans.

Det samme må antas å gjelde dersom arbeidstaker oppholder seg på arbeidsplassen etter arbeidstidens egentlige slutt. Blir arbeidstakeren forhindret av å avslutte sitt arbeid på grunn av arbeidsmengde, kommunikasjonsmessige årsaker eller lignende, vil han allikevel være innenfor dekningsområdet.

2.3 Yrkesskadeforsikringsloven § 11

Yrkesskadeforsikringsloven § 11 angir nærmere hvilke skader og sykdommer som omfattes av forsikringen.

I bestemmelsen første ledd oppstilles tre alternative dekningsgrunnlag.

I andre ledd oppstilles en bevisregel som gjelder for skader og sykdommer som er dekningsmessige etter første ledd bokstav b). Regelen medfører at det i disse tilfellene er forsikringsselskapet som må sannsynliggjøre at sykdommen ikke har oppstått i arbeid.¹⁴

I henhold til tredje ledd skal det ikke tas hensyn til skadelidtes mottakelighet for skaden eller sykdommen, med mindre dette er en overveiende årsaksfaktor til skaden.¹⁵ Bestemmelsen regulerer spørsmålet om årsakssammenheng.

2.3.1 § 11 første ledd bokstav a)

I § 11 første ledd bokstav a) fremgår det at yrkesskadeforsikringen skal dekke ”skade og sykdom forårsaket av arbeidsulykke (yrkesskade)”.

Hva som er skade og sykdom er ikke nærmere definert i loven, men i praksis forstås dette som tilstander som krever medisinsk tilsyn.¹⁶ Fysiske og psykiske skader er i så måte likestilt. Dersom arbeidstaker er utsatt for en ulykke som påfører ham psykisk skade eller sykdom, kreves det ikke at han samtidig har blitt påført en fysisk skade. Se nærmere om psykiske lidelser i kapittel 9.

I følge ftrl § 13-3 første ledd regnes også dødsfall med. Dødsfall er ikke spesifikt angitt som skade i yrkesskadeforsikringsloven, men er dekningsmessig etter sikker praksis.¹⁷

I henhold til ftrl. § 13-3 fjerde ledd regnes også skade på protese og støttebandasje som personskade. Lignende formuleringer finnes ikke i yrkesskadeforsikringsloven, og det er dermed usikkert om slike skader også omfattes av forsikringen.

¹⁴ Yfl. § 11 andre ledd.

¹⁵ Yfl. § 11 tredje ledd.

¹⁶ Kjønstad (2007) s. 585

¹⁷ NOU 2004:3 side 221.

Det uttales imidlertid i forarbeidene at ”departementet kan uten videre si seg enig i at de skader som defineres som yrkesskader i folketrygdlovens forstand, må være omfattet av ordningen.”¹⁸

På bakgrunn av denne uttalelsen er det nærliggende å anta at loven på tolkes utvidende på dette punkt, slik at denne typen skader også gir rett til dekning under forsikringen.

Såkalte belastningslidelser er uttrykkelig unntatt i ftrl § 13-3 tredje ledd. Grensen mot belastningslidelser blir behandlet i kapittel 10.

Begrepet ”forårsaket” forutsetter at det er årsakssammenheng mellom skade og arbeidsulykke. Man har således ikke en ubetinget rettighet til å motta yrkesskadeerstatning dersom man skader seg mens man er i arbeid, men er begrenset til de tilfeller hvor det foreligger en arbeidsulykke som forårsaker skaden.

Spørsmålet om årsakssammenheng løses i henhold til betingelseslæren jfr. yfl. § 11 tredje ledd. Dette innebærer at til tross for at skade eller sykdom oppstår mens man er i arbeid, vil dette vanskelig bli godkjent som yrkesskade dersom det foreligger andre, mer nærliggende årsaker til skaden. Problemstillingen vil for øvrig ikke være gjenstand for drøftelse videre i denne oppgaven.

2.3.2 § 11 første ledd bokstav b)

I henhold til bokstav b) skal forsikringen også dekke ”[s]kade og sykdom som i medhold av folketrygdloven § 13-4 er likestilt med yrkesskade.”

Dette er skader og sykdommer som eksplisitt er likestilt med yrkesskade i forskrift til folketrygdloven § 13-4.¹⁹ Om skaden eller sykdommen er dekningsmessig avgjøres således på bakgrunn av om den er inntatt i forskriften.

¹⁸ Ot.prp.nr.44 (1988-1989) side 55.

¹⁹ FOR 1997-03-11 nr. 220, FOR-1997-03-11 nr. 219.

2.3.3 § 11 første ledd bokstav c)

Yrkesskedeforsikringsloven har et noe utvidet dekningsområde i forhold til det som følger av folketrygdloven §§ 13-3 og 13-4. I henhold til bokstav c) er også skader og sykdommer som ”skyldes påvirkning fra skadelige stoffer og arbeidsprosesser” dekningsmessige.

Etter loven trådte i kraft i 1989 var det lenge usikkert om bestemmelsen var ment som et supplement til både bokstav a og b, eller om den kun gjaldt for yrkessykdommer som ennå ikke var inntatt i forskrift.

I kapittel 11 vil jeg gjøre nærmere rede for forholdet mellom bokstav a) og bokstav c).

3 Generelt om arbeidsulykkesbegrepet

Folketrygdloven § 13-3 andre ledd definerer arbeidsulykkesbegrepet slik: ” Som arbeidsulykke regnes en plutselig eller uventet ytre hending som medlemmet har vært utsatt for i arbeidet. Som arbeidsulykke regnes også en konkret tidsbegrenset ytre hending som medfører en påkjenning eller belastning som er usedvanlig i forhold til det som er normalt i vedkommende arbeid.”

Definisjonen av arbeidsulykkesbegrepet angir to alternative vurderingsgrunnlag. Bestemmelsens definisjon i første punktum omtales som det markerte ulykkesbegrepet. Andre punktum er en utvidelse av arbeidsulykkesbegrepet, og omtales som det avdempede ulykkesbegrepet.

Den rettspraksis loven kodifiserer, setter grenser for hva som regnes som en arbeidsulykke. Foruten belastningslidelser, som er positivt unntatt i ftrl. § 13-3 tredje ledd, er det også i praksis oppstilt en hel del andre begrensninger som knytter seg til ulike aspekter av skadehendelsen. Dette kommer jeg tilbake til senere i oppgaven.

I sin utredning om felles lov om yrkesskadetrygd fremmet det daværende Rikstrygdeverket et forslag om at arbeidsulykkesbegrepet skulle gjelde samtlige skader og sykdommer som oppstår i arbeidssammenheng. Rikstrygdeverket mente at arbeidsulykkesbegrepet i visse tilfeller kunne føre til urimelige resultater.²⁰ Forslaget ble imidlertid ikke fremmet av Sosialdepartementet fordi en utvidelse ville gjøre det vanskelig å trekke grensene mot skader og sykdommer som ikke var forårsaket av den risiko yrkesskadetrygden er ment å dekke.²¹ Med en slik utvidelse som rikstrygdeverket fremmet, ville hensynene bak trygdeordningen falle bort, og man ville kunne stå igjen med en trygdeordning som var lik en alminnelig ulykkestrygd.

²⁰ Rikstrygdeverkets utredning om Lov om yrkesskadetrygd av 1956 s. 28.

²¹ Ot.prp.nr.35 (1958) s. 24 andre spalte, første avsnitt.

Sammenholdt med lovens bakenforliggende hensyn fremstår arbeidsulykkesbegrepet etter dette som et dekningsmessig skille mellom skader som oppstår som følge av den risiko arbeidstaker blir utsatt for i arbeidslivet, og den dagligdagse risiko man har for å bli skadet eller syk. Dette betyr imidlertid ikke at alle såkalte dagligdagse hendelser er unntatt fra ordningen.

Det kan også stilles spørsmål til hvorvidt begrepet ”arbeids” har en selvstendig betydning i arbeidsulykkesbegrepet ut over de rammer som følger av § 10.

Problemstillingen er drøftet i forarbeidene til folketrygdloven hvor det uttales at ”det neppe ligger noen selvstendig begrensning i ordet "arbeid" for de persongrupper som bare er yrkesskadedekket, mens de er "i arbeid på arbeidsstedet i arbeidstiden".²²

Den følgende fremstilling omhandler ulykkesdelen av arbeidsulykkesbegrepet.

²² NOU 1990:20 s. 576

4 Vurderingen i henhold til det markerte ulykkesbegrepet

4.1 Innledning

Det markerte ulykkesbegrepet er definert i folketrygdloven § 13-3 andre ledd, første punktum og lyder: ”Som arbeidsulykke regnes en plutselig eller uventet ytre hending som medlemmet har vært utsatt for i arbeidet.”

Definisjonen er ment å gi dekning for de tilfeller man typisk omtaler som ulykker. Generelle eksempler på dette kan være at noen blir truffet av en fallende gjenstand, setter hånda fast i en maskin, faller ned fra en høyde eller lignende. Dette er hendelser som har et typisk preg av å være ulykke, med ulykkesmoment og skadeevne, og som er relativt enkle å klassifisere som ulykkeshendelser.

I forarbeidene listet utvalget opp en rekke hendelser som var godkjent som arbeidsulykker av Rikstrygdeverket i henhold til den gamle bestemmelsen i folketrygdloven av 1966 § 11-4 nr-1. Disse er eksempler på typisk markerte ulykkeshendelser:

- “- Skadete var med å laste en båt med tremas se. En tremasseball falt ned fra heisen og traff skadete i hodet, brystet og høyre arm.
- Skadete sto på en stol og matet en tørkemaskin. Stolen veltet og skadete falt ned og slo håndleddet i sementgulvet.
- En hjelpepleier holdt på å bade pasient da pasienten pegynte [sic] å gli på det glatte badegulvet. Hjelpepleieren skle med og fikk ødelagt et leddbånd i venstre kne.
- Skadete arbeidet med flytting av arkivdokumenter i et lavt kjellerrom. Vedkommende feilberegnet høyden og slo ryggen i en sementbjelke.
- Skadete var i ferd med å trekke til en skjot på et grovt rør, da rørtangen glapp og ved kommende falt fremover og slo munnen i røret slik at fortennene ble skadet.
- Skadete arbeidet med filetpakking, gled på glatt gulv og brakk ankelen.
- Skadete gled på en dørstokk og falt slik at ryggen ble skadet.

- En arbeidstaker kolliderte med dørkarmen i kantinen da han var på vei gjennom døren med et Brett. Hodeskaden ble godkjent som arbeidsulykke.
- Ryddedame klemte venstre tommelfinger i skuffen på et kasseapparat.
- Kafeteriadame snublet i rulletrapp, falt og fikk hånden under seg.”²³

I følge Rikstrygdeverket vil også en del spesielle hendelsesforløp kunne klassifiseres som en markert arbeidsulykke. Dette vil som regel være forholdsvis sjeldne hendelser som ikke nødvendigvis er tilknyttet den risiko man blir stilt ovenfor av arbeidsgiver, men som allikevel er av en slik karakter at de anses som arbeidsulykke dersom de øvrige forutsetningene er til stede. I rundskrivet er ”lynnedslag, insektstikk, hundebitt o.l.”, angitt som eksempler på slike hendelser.²⁴

I forarbeidene til nåværende folketrygdlov blir det uttalt at rene sykdomstilfeller faller utenfor bestemmelsen med mindre de kan tilbakeføres til en ytre påvirkning.²⁵

4.2 Ytre hending

Av bestemmelsen fremgår det at en arbeidsulykke er en ”plutselig eller uventet **ytre hending**” (min uthevelse).²⁶

En naturlig språklig forståelse tilsier at det objektivt sett må skje noe fysisk som påfører arbeidstaker en skade eller sykdom. Eksempel på dette kan være at en gjenstand faller ned fra en høyde og lander på arbeidstakeren, eller at arbeidstakeren får en hånd eller fot i klem mellom to gjenstander eller i en maskin. Dette er markerte fysiske hendelser som er enkle å observere og konstatere.

²³ NOU 1988:6 s. 36

²⁴ RTV Rundskriv til ftrl kapittel 13: Yrkesskadedekning. (Under overskriften ”Det markerte ulykkesmoment”)

²⁵ NOU 1990:20 s.576

²⁶ Yfl § 13-3 andre ledd første punktum.

I forarbeidene til gjeldende folketrygdlov, ble det i utvalgets forslag ikke oppstilt noe krav om ytre påvirkning eller hendelse.²⁷ Dette ble senere tilføyd i proposisjonen til loven uten nærmere kommentar fra departementet.²⁸

At man i innstillingen til loven valgte å tilføye begrepet ”ytre”, kan allikevel ikke tolkes som et forsøk fra lovgiver på å endre rettstilstanden, da lovens motiver tilsier at den er ment å kodifisere den praksis rundt arbeidsulykke-begrepet som hadde vokst frem over tid.²⁹

Selmer drøfter kravet til ytre hending i henhold til Skadeforsikringsforeningens forsikringsvilkår fra 1974. Daværende forsikringsvilkår innebar et krav til ytre hending som er sammenfallende med dagens krav til ytre hendelse i henhold til det markerte arbeidsulykkesbegrepet.

Selmer beskriver kravet som at ”det må ha skjedd noe utenfor [skadelidtes] legeme.” men at det imidlertid er nok at skadelidtes ”kropp er det eneste som beveger seg i hendelsesforløpet ...”.³⁰ Selmer hevder etter dette at kravet til ytre hendelse kan beskrives som at ”det må ha skjedd noe som innvirker skadelig på den forsikredes kropp, og som en utenforstående kan iaktta.”³¹

En slik forståelse av begrepet medfører at det vesentlige er om hendelsen innehar en viss grad av skadeevne. Med skadeevne menes da en hendelse som innebærer en tilstrekkelig grad av kraft eller tyngde til å påføre legemsskade. Enhver ytre hendelse vil således ikke være tilstrekkelig til å oppfylle vilkåret.

I Høyesteretts dom av 15.04.1988 (Dykkerdommen) var spørsmålet om dødsfall som følge av blodpropp forårsaket av fridykking var å anse som ulykke i henhold til § 3 i vilkårene for ulykkesforsikring av 1981.

²⁷ NOU 1990:20 s. 55.

²⁸ Ot.prp.nr.29 (1995-1996) s.130

²⁹ Ot.prp.nr.29 (1995-1996) s.130.

³⁰ Selmer, side 257.

³¹ Selmer, side 258.

Saken gjaldt en sjømann som i fritiden brukte å dykke sammen med en kollega. Etter et dykk på ca. 3 meters dyp følte han seg dårlig og ble lagt inn på sykehus. Han døde senere av hjerteinfarkt som var forårsaket av blodpropp. Partene i saken var enig om at trykkforskjeller den avdøde hadde blitt utsatt for var årsak til blodproppen.

Forsikringsvilkårene forutsatte at skaden var forårsaket av en “ytre begivenhet”³². Forsikringsselskapet hevdet at hendelsen ikke var en ulykke i henhold til forsikringsvilkårene, og nektet å utbetale erstatning til avdødes enke. Enken reiste deretter søksmål hvor hun i lagmannsretten fikk medhold. Forsikringsselskapet anket saken til Høyesterett.

Høyesterett la til grunn at dykkingen hadde forløpt på ordinært vis og at avdøde ikke ble utsatt for andre påkjenninger enn det som var normalt ved slike dykk. Ankemotparten (enken) anførte at trykkforskjellene måtte være tilstrekkelig, da det ved flere tilfeller var stilt små krav til den ytre begivenhet. Til dette uttalte Høyesterett: ” Det har imidlertid i alle tilfelle vært fastholdt at noe i den ytre situasjon må ha utviklet seg på en uventet måte, og at det er dette som har ført til skaden.”³³

Dette taler for at en ytre hendelse som anses for å være en påregnelig påvirkning, ikke vil være tilstrekkelig til å oppfylle vilkåret. I tillegg til at den ytre hendelse må ha skjedd plutselig og være observerbar, stilles det således krav til at den må ha kommet uventet på skadelidte.

Kravet til ytre hendelse er i visse tilfeller fravikelig. I praksis regnes fall i sin alminnelighet som arbeidsulykke, uten at det stilles krav til ytre hending. “[T]ilfeller der vedkommende på grunn av uoppmerksomhet eksempelvis slår hodet i dørkarmen på vei ut av kontoret” må bedømmes på samme måte.³⁴

Som hovedregel vil mangel av en ytre hendelse i henhold til første punktum medføre at hendelsen ikke kan karakteriseres som en yrkesskade.

³² Rt-1988-394 s. 395.

³³ Rt-1988-394 s. 397.

³⁴ Kjønstad (2007) s. 594.

I henhold til det avdempede ulykkesbegrepet har det imidlertid vært usikkert om kravet til ytre hendelse er ufravikelig ut over den praksis som gjelder ved fall. Dette blir nærmere behandlet i punkt 6.2.

4.3 Plutselig eller uventet

I henhold definisjonen av det markerte ulykkesbegrepet må skaden være forårsaket av en ”plutselig eller uventet” ytre hendelse. En normal forståelse av begrepet tilsier at noe uforutsett oppstår, eller at hendelsen kommer overraskende på arbeidstaker.

Av forarbeidene til folketrygdloven fremgår det at: ” Det kreves ikke at ulykkeshendelsen er uvanlig i det aktuelle arbeidsforholdet. Avgjørende er om hendelsen kommer uventet slik at den trygdede ikke rekker å avverge skaden.”³⁵

Begrepet ”uventet” knytter seg således ikke bare opp mot den risiko som forbindes med arbeidet som sådan.

Selv om risikoen for at en hendelse inntreer er forholdsvis stor i et gitt yrke, utelukker ikke dette at hendelsen kan bli godkjent som arbeidsulykke dersom den gir seg utslag i skade eller sykdom. En hendelse som inntreer ofte i et gitt yrke kan imidlertid enklere bli ansett for å være påregnelig for arbeidstaker.

I Høyesteretts dom av 15.12.2006 (Fotballdommen), ble denne siden ved arbeidsulykkesbegrepet belyst.³⁶

I en kamp mot Hovding i 2. runde i NM, 2. juli 2002, ble en Brann-spiller taklet bakfra i det han var i ferd med å utføre en finte. Brann-spilleren pådro seg en ryggskade som følge av taklingen og ble nødt til å avslutte sin fotballkarriere. Lagmannsretten kom til at hendelsen ikke var en arbeidsulykke i henhold ftrl. § 13-3 andre ledd, da taklingen

³⁵ NOU 1990:20 s.577

³⁶ Rt-2006-1642.

ikke kunne anses å ligge utenfor spillerens normale arbeidssituasjon. Saken ble anket til Høyesterett som ga ankende part medhold.

I dommens premiss 36 uttaler Høyesterett følgende: ”Hva som må anses plutselig og uventet vil måtte bedømmes ut fra i hvilken sammenheng hendelsen finner sted. Mens det å skli, falle eller bli dyttet overende, i en rekke sammenhenger har vært tilstrekkelig til å tilfredsstille lovens krav, vil slike hendelser klart nok ligge innenfor rammen for arbeidet til en profesjonell fotballspiller. Dette innebærer en form for relativisering av kravet til ulykkeshendelse.”

Høyesteretts uttalelse i Fotballdommen innebærer i realiteten at kravet til ulykkeshendelse forhøyes i takt med den arbeidsrelaterte risiko man frivillig utsetter seg for. Etter mitt syn ligger dette nært opp til det “aksept av risiko”-synspunkt som ble sterkt kritisert og forkastet i forarbeidene til loven.

Ved vurderingen må man altså ta utgangspunkt i den konkrete sak og finne ut hvilke situasjoner som er å anse normale innen det yrke og den arbeidsplass hendelsen har oppstått. Like hendelser vil, dersom forutsetningene er forskjellige, kunne føre til ulike resultater.

Høyesterett kom i dette tilfellet til at taklingen skadelidte ble utsatt for adskilte seg “[m]arkert fra spillets ordinære gang”.³⁷ Dette tyder på at hendelsen må avvike betydelig fra det ordinære for å være “uventet”.

Det er sikker rett at det ikke er tilstrekkelig at hendelsen bare oppfyller et av kravene, det vil si plutselig eller uventet.

I NOU 1976:16 om yrkesbetingede helseskader og folketrygden side 78 andre spalte. ”Den skadevoldende hendelse må skje uventet eller uforutsett **og** ha oppstått med en viss plutselighet.” (min uthevelse).

³⁷ Rt-2006-1642, premiss 45.

Høyesterett gir også uttrykk for en slik forståelse av lovteksten i Fotballdommen, hvor det uttales at: ”Av tidligere praksis fulgte at en arbeidsulykke først forelå når en hending var plutselig og uventet, jf.eksempelvis Rt-1985-156 på side 162 og Rt-1988-394 på side 397.”³⁸

Semantisk sett kan man nok gå inn på en diskusjon om hvorvidt noe kan skje plutselig og ventet, eller motsatt, langsomt og uventet. I lovtolkingsammenheng har dette imidlertid liten betydning.

Ved vurderingen om hvorvidt hendelsen er oppstått ”plutselig og uventet” må skadelidtes subjektive synspunkt tas med i betraktningen, men ikke slik at ethvert synspunkt legges til grunn.³⁹ Dersom skadelidte burde skjønne at hendelsen ville inntre, vil hans synspunkt ikke bli lagt til grunn.

Et illustrerende eksempel finner vi i Trygderettens kjennelse av 15.09.2000.⁴⁰

Skadelidte var ansatt i et entreprenørfirma som bl.a. kranfører og ”alt-mulig”-mann. Under riving av forskalingsbord var ikke vedkommende forberedt på at et av bordene satt ekstra godt fast, og han pådro seg dermed en skade i ryggen som følge av at han tok for hardt i. Saken ble ikke godkjent som yrkesskade på grunn av manglende ulykkesmoment, og ble anket til Trygderetten.

Skadelidte hadde arbeidet i firmaet i fire år og hadde også revet forskaling ved flere tidligere anledninger. Retten påpekte på bakgrunn av dette at det måtte være påregnelig, altså ikke uventet, at noe av forskalingen satt ekstra hardt fast.

4.4 Kravet til ulykkesmoment

Undertiden kan det oppstå skade som følge av en plutselig og uventet ytre hending, men som det allikevel ikke er naturlig å karakterisere som yrkesskade. Grunnen til dette er at begrepet plutselig og uventet ytre hending må leses i lys av at den skadevoldende

³⁸ Rt-2006-1642, premiss 29.

³⁹ Skårberg, side 52-53.

⁴⁰ TRR-2000-1478.

hendelse må være forårsaket av en arbeidsulykke. Dette innebærer at ikke enhver skade eller sykdom som er forårsaket av en plutselig og uventet ytre hendelse er kan karakteriseres som yrkesskade i lovens forstand.⁴¹

I Høyesteretts dom av 20.11.2009 var spørsmålet om reaktiv artritt som følge av matforgiftning kunne karakteriseres som yrkesskade etter ftrl. § 13-3 andre ledd.

Høyesterett uttaler at smitte normalt forårsakes av en plutselig og uventet ytre hending, men at påføring av smitte vanligvis mangler ”det ulykkesmoment som særpreger en arbeidsulykke.”⁴²

Høyesterett utelukker imidlertid ikke at påføring av smitte kan karakteriseres som en arbeidsulykke dersom dette skjer ved en ulykkesartet hendelse. I nevnte dom angir Høyesterett for eksempel at smitte gjennom sprøytstikk kan være tilstrekkelig.⁴³

I Høyesteretts dom av 21.12.2009 (Myggstikkdommen), var det ikke et sprøytstikk, men et myggstikk som ble påstått å være en arbeidsulykke.⁴⁴

Saken gjaldt en lastebilsjåfør som ble påført et myggstikk med påfølgende streptokokk A-infeksjon. Det ble lagt til grunn at skadelidte ble påført myggstikket mens han var i arbeid, og det springende punkt var således om myggstikket (med påfølgende infeksjon) var å anse som en arbeidsulykke.

Høyesterett viser til sine tidligere uttalelser om smitte som arbeidsulykke. Videre uttales at ”Hendelsen har (...) karakter av å tilhøre dagliglivets risiko. Den kan etter min oppfatning følgelig ikke få det preg av ulykkesmoment som folketrygdloven § 13-3 annet ledd første punktum krever (...).”⁴⁵

⁴¹ Rt-2009-1485, premiss 21.

⁴² Rt-2009-1485, premiss 22.

⁴³ Rt-2009-1485, premiss 24.

⁴⁴ Rt-2009-1619.

⁴⁵ Rt-2009-1619, premiss 50.

Kravet til ulykkesmoment kan etter dette synes å settes høyere ved hendelser som tilhører “dagliglivets risiko” enn ved hendelser som klart relaterer seg til arbeidet.

5 Vurderingen i henhold til det avdempede ulykkesbegrepet

5.1 Innledning

De markerte ulykkene byr sjelden på problematikk i forhold til vurderingen av om hendelsen er en arbeidsulykke. Men ikke alle skader oppstår som følge av hendelser det i dagligtalen er naturlig å kalle ulykker.

Rettferdighetshensyn tilsier imidlertid at skader som oppstår på grunn av den risiko de blir utsatt for i arbeidslivet, bør regnes som yrkesskader. Det er derfor utviklet et avdempet ulykkesbegrep som er ment å dekke de tilfeller hvor denne type risiko forårsaker skade.

I Trygderettens kjennelse 25.06.1970 uttales følgende: « Retten finner imidlertid grunn til å peke på at det ofte kan være vanskelig å godtgjøre med tilstrekkelig sannsynlighet at en arbeidsoperasjon er blitt foretatt under så spesielle omstendigheter at den har medført en usedvanlig påkjenning- eller belastning, dersom det ikke i forbindelse med arbeidet er inntruffet en hendelse av mer markert karakter, f.eks, at skadede har falt, glidd eller snublet. Men slik retten forstår loven på bakgrunn av uttalelsen fra teori og praksis, er slik hendelse ikke noe vilkår for at det kan sies å foreligge en arbeidsulykke, dersom det på annen måte kan påvises å foreligge en usedvanlig påkjenning som ligger utenfor arbeidets almindelige ramme.»⁴⁶

Det avdempede arbeidsulykkesbegrepet er definert i ftrl. §13-3 andre ledd andre punktum. Av bestemmelsen fremgår det at: ”Som arbeidsulykke regnes også en konkret tidsbegrenset ytre hending som medfører en påkjenning eller belastning som er usedvanlig i forhold til det som er normalt i vedkommende arbeid.”.

Bestemmelsen angir at hendelsen må være tidsbegrenset. Innholdet i dette vilkåret er nærmere beskrevet nedenfor i kapitell 6.

⁴⁶ Ankesak nr. 138/68. Publ.nr. 11a/40, s.7.

Vurderingen i henhold til det avdempede ulykkesbegrepet kan være omfattende og komplisert. Lovtekstens anvendes som en rettslig ramme for vurderingen, men det meste av innholdet i bestemmelsen følger av praksis på området.

I det følgende vil jeg først gjøre rede for det nærmere innholdet i uttrykket “usedvanlig i forhold til det som er normalt i vedkommende arbeid”, se punkt 7.2. I punkt 7.3 vil kravet til ytre hendelse bli behandlet. Punkt 7.4 omhandler avgrensningen mot skader som oppstår innenfor arbeidets normale rammer.

5.2 Usedvanlig i forhold til det som er normalt i vedkommende arbeid

Hovedvilkåret i henhold til det avdempede ulykkesbegrepet er at hendelsen må fremstå som “usedvanlig i forhold til det som er normalt i vedkommende arbeid”. Etter en naturlig språklig forståelse vil dette vilkåret innebære at noe uvanlig har skjedd eller at en hendelse ikke har forløpt på ordinært vis.

Hvorvidt en hendelse kan karakteriseres som usedvanlig beror på en rekke faktorer (se kapittel 7 for en nærmere redegjørelse av disse). Dette er en naturlig følge av at man ved vurderingen må se hendelsen i lys av hva som er “normalt i vedkommende arbeid”. Lovteksten taler også for at det avdempede ulykkesbegrepet innebærer at det må foretas en relativisert vurdering.

I ordinært kontorarbeid kan man neppe si at risikoen for skade eller sykdom er særlig fremtredende, mens risikoen for skade utvilsomt er større i andre yrker, som for eksempel brannmann, politi, bygningsarbeider eller profesjonell idrettsutøver.

En hendelse som er ”usedvanlig” i en sammenheng, kan således være helt normal i en annen. Arbeidsulykkesbegrepet er således ikke statisk og absolutt i forhold til ulike situasjoner, men grensene for hva som er tilstrekkelig til å konstatere arbeidsulykke flyttes som følge av ulike forutsetninger ved den konkrete hendelse.

Dersom skaden oppstår i forbindelse med utførelse av arbeidstaker normale arbeidsoppgaver, utelukker ikke dette at hendelsen kan karakteriseres som arbeidsulykke. Det er på det rene at en at en skade kan bli godkjent som yrkesskade også når arbeidstakeren utfører sine normale arbeidsoppgaver.⁴⁷

Uttrykket ”usedvanlig i forhold til det som er normalt i vedkommende arbeid” retter seg imidlertid mot de forhold som gjør at hendelsen medfører skade. Dersom hendelsen har et aspekt ved seg som ikke er normalt, og som bidrar til at skade oppstår, vil dette være tilstrekkelig til å konstatere at hendelsen er en arbeidsulykke. Man må derfor foreta en konkret vurdering om hvorvidt hendelsen innebærer et avvik fra det normale.

Høyesterett har uttalt at “[a]vviket kan enten bestå i at arbeidstakeren har utført oppgaver som ligger utenfor rammene for arbeidet, eller i at ordinært arbeid har blitt gjennomført på en uvanlig måte, men avviket må uansett ha medført en usedvanlig påkjenning eller belastning.”⁴⁸ Undertiden omtales dette som en “ekstraordinær påkjenning eller belastning”.⁴⁹

Kjønstad uttaler at det ved vurdering må tas “i betraktning om arbeidsoperasjonen pågikk under spesielt vanskelige eller risikofylte arbeidsforhold, og om små avvik fra normal arbeidsrutine lett ville kunne medføre skade eller ulykke herunder om det er tale om tidspress, at vedkommende er urutinert osv. Slike vurderinger kan eksempelvis være aktuelle ved løft av urolige eller hjelpeløse personer, ved spesielt tunge løft eller ved arbeid under vanskelige forhold nær faregrensen.”⁵⁰

Videre uttaler Kjønstad at Trygderetten i flere kjennelser har ”tatt utgangspunkt i om det er naturlig å se hendelsen som et utslag av en farerisiko ved utførelsen av arbeidet.”

⁴⁷ NOU 1990:20 s.577.

⁴⁸ Rt-2009-1626, premiss 29.

⁴⁹ Kjønstad, side 594

⁵⁰ Kjønstad, side 594.

Motsetningsvis kan man slutte at dersom det ikke foreligger tilstrekkelig avvik fra det ordinære, eller hendelsen ikke er et utslag av arbeidets farerisiko, vil hendelsen ikke bli godkjent som yrkesskade.

5.3 Kravet til ytre hending

Som nevnt i punkt 5.2 er det i henhold til det markerte ulykkesbegrep, med unntak av praksisen ved fall og lignende hendelser, et absolutt krav til en eller annen form for ytre påvirkning for at hendelsen skal kunne godkjennes som arbeidsulykke. I henhold til lovteksten er dette også et vilkår ved vurderingen av det avdempede ulykkesbegrepet.⁵¹

Kravet til ytre hendelse i henhold til det avdempede ulykkesbegrepet ble utførlig drøftet av Høyesterett i dom av 21.12.2005 (Skyggekjennelsen).⁵²

Saken gjaldt en arbeidstaker som pådro seg skade i kneet. Arbeidstakeren befant seg på et stillas og var på vei ut av dette da han gjorde en unnamanøver for å unngå noe han trodde var en fallende stålbjelke. Det var imidlertid ingen stålbjelke i bevegelse, og det eneste som forårsaket skaden var at han selv vridde seg. Forsikringsselskapet mente hendelsen ikke var en arbeidsulykke i lovens forstand og avslo kravet utbetaling av erstatning under forsikringen. Skadelidte saksøkte dermed forsikringsselskapet.

Gulating lagmannsrett kom til at hendelsen ikke kunne karakteriseres som en arbeidsulykke i lovens forstand, da kravet til ”ytre hendelse” ikke var oppfylt. Saken ble anket til Høyesterett som ga ankende part medhold.

Høyesterett foretar i dommen en rikholdig gjennomgang av lovtekst, forarbeider og trygderettspraksis. Blant annet legges det vekt på begrepet ”ytre” ble tilføyd i innstillingen til loven uten videre kommentarer. Dette medfører, i følge Høyesterett, at

⁵¹ Ftrl. § 13-3 andre ledd andre punktum.

⁵² Rt-2005-1757.

tilføyelsen ikke var ment som noen realitetsendring i forhold til hvordan loven skal tolkes.⁵³

Videre viser Høyesterett til Walmann-utvalgets utredning av spørsmål vedrørende trygdeytelser som følge av yrkesskade i henhold til daværende Lov om folketrygd av 1966. På bakgrunn av den rettspraksis som forelå ble det her uttalt at: ”Som hovedregel kan en slå fast at den skadde må ha vært utsatt for en ytre påkjenning eller belastning som ligger utenfor rammen av en ordinær arbeidsprestasjon”.⁵⁴

Bruken av begrepet ”som hovedregel” trekker i retning av at man ikke utelukker at det kan oppstå situasjoner som ikke har et, objektivt sett, ytre aspekt, men som samtidig kan karakteriseres som arbeidsulykke. Utvalget viste imidlertid ikke til noen spesifikke eksempler på akkurat dette.

Retten viser også til Trygderettens kjennelse av 14.11.1968, ankesak 163/68 og kjennelse 25.06 1970, ankesak 138/68. I førstnevnte kjennelse gjaldt saken en arbeidstaker som hadde satt seg fast mellom to steiner i det han skulle foreta et kast. Han pådro seg dermed kink i ryggen. Trygderetten kom her til at ulykkesmomentet lå i det at skadede ”ikke klarte å komme fri i det øyeblikk det var påkrevd.”

Den andre kjennelsen gjaldt en arbeidstaker som havnet i en forkjært arbeidsstilling i det han skulle vri på plass en lysstolpe. Trygderetten uttalte her at: “Når en uheldig arbeidsstilling medfører at kroppen uventet blir utsatt for en sterk og usedvanlig påkjenning som vedkommende ikke er forberedt på, må dette sises å ligge utenfor arbeidets alminnelige ramme.”

De nevnte kjennelsene ble av Høyesterett tatt til inntekt for at det ikke foreligger noe absolutt krav om ytre hendelse.

Høyesterett mener også å finne belegg for sitt syn i juridisk teori og viser blant annet til Kjønstads uttalelse om hvilke tilfeller som omfattes av ulykkesbegrepet.

⁵³ Rt-2005-1757, premiss 43.

⁵⁴ NOU 1976:16 s.78 sitert etter Rt-2005-1757, premiss 33.

Høyesterett konkluderer etter dette med at det avdempede ulykkesbegrepet i henhold til ftrl § 13-3 annet ledd annet punktum må forstås slik at det ikke oppstilles noe krav til ytre hending ”i tilfeller hvor arbeidstakeren på grunn av en vanskelig arbeidsstilling eller av andre grunner er blitt utsatt for en ekstraordinær belastning eller påkjenning...”.⁵⁵

Videre uttaler Høyesterett at: ”I slike tilfeller vil den vanskelige arbeidssituasjonen eller det forhold som har ført til den ekstraordinære påkjenning eller belastning, i seg selv kunne utgjør tilstrekkelig ulykkesmoment.”

Høyesterett godkjente hendelsen som en arbeidsulykke på bakgrunn av at skadelidte sto i en vanskelig arbeidsstilling da han gjorde en unnamanøver og at han derfor ble utsatt for en ekstraordinær påkjenning.⁵⁶

Det er med dette på det rene at lovteksten ikke kan tas på ordet.

5.3.1 En kommentar til Skyggekjennelsen

Høyesteretts argumentasjon og rettskildebruk i Skyggekjennelsen har i ettertid vært gjenstand for kritikk og diskusjon. Dommen er blant annet kritisert av advokat Svein Erik Jøsang i Tidsskrift For Erstatningsrett.⁵⁷

De to kjennelsene som det vises til i dommen, er etter Høyesteretts syn et bevis på lang og konsistent praksis i Trygderetten som viser at det ikke oppstilles noe absolutt krav til ytre hendelse. Etter mitt syn innehar imidlertid begge kjennelsene et aspekt av ytre hending.

⁵⁵ Rt-2005-1757, premiss 51

⁵⁶ Rt-2005-1757, premiss 52.

⁵⁷ TFE 2006-1/2.

I en redegjørelse av kravet til ytre hending i Forsikringsakademiets publikasjon “Ulykkesforsikring” fremgår følgende: “Den ytre begivenhet kan ofte deles opp i den utløsende begivenheten, og resten av hendelsen, som kan kalles skademekanismen.”⁵⁸

I ankesak 163/68 setter skadelidte foten fast mellom to steiner. Det er altså noe ytre som forårsaker den vridning som oppstår. I ankesak 138/68 vil det være nærliggende å anta at lyktestolpens tyngde også har medvirket til at skaden oppstår. Det er etter mitt syn vanskelig å forstå at skadelidte kunne ha pådratt seg en avrivning i armen uten lyktestolpens nærvær. Lyktestolpen kan slik jeg ser det betegnes som en ytre påvirkning som arbeidstakeren ikke hadde kontroll over.

Høyesterett synes også å tillegge til dels vage uttalelser i forarbeider og teori i overkant stor vekt. Det er liten tvil om at kravet til ytre hendelse i visse tilfeller kan være svekket, allikevel er det ingen av rettskildene, slik jeg ser det, som uttrykkelig fremholder at den ytre hendelse kan utebli i sin helhet.

At det i praksis gjøres unntak ved fallskader kan etter mitt syn ikke inneha direkte overføringsverdi. Slik jeg ser det står fallskader i en særstilling fordi møtet med bakken i seg selv har skadeevne. Det er en hendelse som kan observeres og møtet med bakken utgjør et ytre påvirkning. Unntaket gjelder således bare en del av kravet til ytre hending. Da fall gjennom luften som kjent ikke utgjør noen risiko for skade, er bakken således en betingelse for at skade oppstår. Dessuten er det vanskelig å forestille seg at et fall som medfører skade blir utført frivillig.

Ved fall og hendelser hvor arbeidstaker kommer i en forkjært arbeidsstilling, vil det derfor her foreligge en presumpsjon for at det foreligger en ytre påvirkning som medvirker til at skaden oppstår.

Jøsang mener at Høyesterett kunne ha unngått å bortfortolke kravet til ytre hendelse om man hadde likestilt skyggen med en ytre hendelse. Dersom Høyesterett hadde gjort

⁵⁸ Ulykkesforsikring, publisert av Forsikringsakademiet, utg. februar 1999, sitert etter Arntzen s.167.

dette ville det imidlertid ha oppstått problematikk i forhold til det å legge skadelidtes subjektive oppfatning til grunn.

5.4 Avgrensning mot skader som oppstår innenfor arbeidets normale rammer

Dersom man tolker lovens definisjon av det avdempede ulykkesbegrepet antitetisk, kan man slutte at skader som oppstår innenfor arbeidets normale rammer ikke er omfattet av yrkesskadeforsikringen.

En slik forståelse støttes også av Høyesterett i Rt-2009-1619. I premiss 26 uttaler retten at ”risikoer som er et resultat av den ordinære utførelsen av arbeidet, faller utenfor yrkesskadedekningen.”

Trygderettens kjennelse 23.10.2009 er et illustrerende eksempel på skade som oppstår innenfor arbeidets normale rammer.⁵⁹

En kvinne som jobbet i en barnehage vare ute og hoppet tau med barna og ble i den forbindelse påført et brudd nederst i ryggen. Hendelsen ble ikke godkjent som yrkesskade av NAV og skadelidte anket saken til Trygderetten.

Trygderetten la til grunn at skaden hadde oppstått i forbindelse med hoppingen, men kom til samme resultat som NAV. Etter rettens syn inntraff skaden ”under det som framstår som en normal og ordinær aktivitet i barnehagen.”

Om hendelsen lå innenfor arbeidets normale rammer var også et sentralt spørsmål i Høyesteretts dom av 21.12.2009 (Danselærerdommen).⁶⁰

En musikk lærer ved en ungdomsskole pådro seg en vridning i kneet da hun skulle undervise i dans. Hun stod med ryggen mot elvene og skulle snu seg for å roe ned

⁵⁹ TRR-2009-941

⁶⁰ Rt-2009-1626

elevene da uhellet skjedde. Hendelsen ble nektet godkjent som yrkesskade av NAV på bakgrunn av manglende ulykkesmoment. Saken ble anket opp til Høyesterett.

Elevens urolighet som årsak til at skadelidte måtte snu seg ble anført som en av grunnlag for at hendelsen lå utenfor arbeidets normale ramme. Partene var også uenig om hvorvidt dans var en del av skadelidte arbeidsoppgaver.

Høyesterett kom til at danseundervisningen foregikk på ordinært vis, og at dans helt klart hørte til musikkfaget. Heller ikke det faktum at elevene var urolige kunne anses som unormalt. Av dommen fremgår det at: “At elever i ungdomsskolealder er urolige og uoppmerksomme når læreren står med ryggen til, er høyst vanlig og påregnelig (...)”.⁶¹

På grunn av den lave risiko undervisningen utgjorde, kunne heller ikke små avvik være avgjørende for å karakterisere hendelsen som en arbeidsulykke.

I henhold til Høyesteretts dom av 06.06.2007 (Pallekjennelsen) er det ikke slik at man befinner seg i utenfor rammene av en ordinær arbeidsprestasjon selv om det arbeid man utfører ikke tilhører hovedarbeidsoppgavene.⁶²

Saken omhandlet en kvinnelig medarbeider ved Tine Norske Meierier som pådro seg en ryggskade i det hun skulle stable 7-8 europaller etter endt arbeidsdag. I utgangspunktet var det ikke skadelidte som skulle rydde pallene denne dagen, da regelen var at den som sto ved starten av produksjonslinjen skulle gjøre dette.

At det ikke var skadelidte som i utgangspunktet skulle rydde bort pallene var etter Høyesteretts syn av betydning.⁶³ Av saksforholdet fremgikk det at det var tilfeldig hvem som stod ved starten av produksjonslinjen ved arbeidsløst slutt. Høyesterett synes å ta hensyn til dette i sin vurdering.

⁶¹ Rt-2009-1626, premiss 39.

⁶² Rt-2007-882, premiss 40.

⁶³ Rt-2007-882, premiss 40.

Det faktum at alle pallene måtte stables i en samlet operasjon var, etter Høyesterett syn, heller ikke et tilstrekkelig avvik fra normal arbeidsprosedyre.⁶⁴

Høyesterett uttaler i premiss (40) at ”det legges til grunn at borttrydding og stabling av paller inngikk som del av pakkerimedarbeidernes normale arbeidsoppgaver, og det lå derfor ikke noe ekstraordinært i at A påtok seg å utføre oppgaven ...”.

⁶⁴ Rt-2007-882, premiss 41.

6 Tidsaspektet

Både i det markerte og det avdempede arbeidsulykkesbegrepet, stilles det krav til tidsaspektet ved hendelsen. Med tidsaspekt menes her varigheten av hendelsen fra dens begynnelse til den opphører. I det markerte ulykkesbegrepet ligger kravet i at hendelsen må ha oppstått ”plutselighet”, mens det avdempede ulykkesbegrepet omfatter hendelser som er ”tidsbegrenset”.⁶⁵ Begrepene er ikke nærmere definert i loven.

En naturlig språklig forståelse av begrepet plutselig tilsier at noe skjer umiddelbart eller akutt. I vanlig tale kan det gjerne bli omtalt som et svært kort øyeblikk. Begrepet ”tidsbegrenset” er i motsetning noe mer vagt, og vil være avhengig av hvilken kontekst man setter det i.

I motivene til yrkesskedeforsikringsloven fremgår det at påkjenningen ikke må strekke seg over mer enn et skift eller en arbeidsdag.⁶⁶

Rent praktisk innebærer dette at for eksempel frostskader kan være dekningsmessige.⁶⁷ Frostskader påføres sjelden i løpet av meget korte perioder, men kan oppstå raskt nok til at det vil være naturlig å kalle hendelsen tidsbegrenset.

Bestemmelsen medfører at skade og sykdom som påføres på grunn av hendelser som pågår over lengre tid, normalt ikke vil kunne godkjennes som yrkesskade.

⁶⁵ Ftrl. § 13-3 andre ledd.

⁶⁶ NOU 1988:6 s. 37

⁶⁷ Ot.prp.nr.44 (1988-89) punkt 2.1.4.3.

7 Momenter som vektlegges i praksis

7.1 Innledning

I dette kapitlet vil jeg gjøre rede for de momenter som vektlegges i praksis og som trekker i retning av at en hendelse er å anse som en arbeidsulykke. Ofte er det en rekke forhold som gjør seg gjeldende ved vurderingen av arbeidsulykkesbegrepet. Opplistingen av momenter er således ikke uttømmende.

7.2 Arbeidsoppgaver som ligger utenfor arbeidets normale ramme

Til tross for at de fleste arbeidskontrakter innehar en forholdsvis klar instruks med tanke på hvilke arbeidsoppgaver man er ansatt for å utføre, vil man av og til bli spurt om eller satt til å gjøre annet type arbeid. Dersom arbeidstakeren utfører arbeidsoppgaver som befinner seg utenfor arbeidets normale ramme, vil dette være et moment som taler for å godkjenne hendelsen som arbeidsulykke. Dette har sammenheng med at man da ofte befinner seg i en ukjent situasjon, hvor man gjerne har lite erfaring og risikoen for å pådra seg skade vil således være større.

Et illustrerende eksempel er Borgarting lagmannsrett dom 19.03.2009.⁶⁸

Saken gjaldt spørsmål om godkjenning av yrkesskade i henhold til yfl. § 11 første ledd bokstav a.

Et selskap hadde kjøpt et institusjonskjøkken av Norges Røde Kors. Selgeren informerte senere om at kjøkkenet måtte flyttes fra oppbevaringslokalene på grunn av snekkerarbeid som skulle påbegynnes. Flyttingen måtte utføres i løpet av en helg, og da det var vanskelig å skaffe folk til arbeidet, besluttet administrerende direktør å utføre flyttingen selv sammen med en kollega. Flyttingen besto i til dels svært tunge løft, og det var under et slikt løft skadelidte kjente smerte i venstre side av nakken. Det ble senere konstatert at smerten var del av et hjerteinfarkt. Hendelsen ble først avslått av

⁶⁸ RG-2009-422

NAV, men senere godkjent som yrkesskade i Trygderetten. Skadelidte hadde sin yrkesskadeforsikring i Gjensidige, som avslo krav om dekning under forsikringen. Saken ble dermed brakt inn for retten.

Lagmannsretten viser i sin vurdering til de momenter som ble vektlagt i Pallekjennelsen, deriblant om arbeidet lå innenfor arbeidstakerens normale arbeidsoppgaver.

Lagmannsretten påpeker at skadelidtes arbeid besto normalt i administrative oppgaver, men det hadde også fremkommet at han måtte ”ta i et tak” ved behov. En slik flytteprosess som han hadde vært med på lå etter rettens syn likevel klart utenfor skadelidtes normale arbeidsoppgaver.

Sammenholdt med de synspunkt som fremsettes i dommene i punkt 6.4 er det nærliggende å anta at de arbeidsoppgaver som anses å ligge utenfor det normale, er forholdsvis perifere eller i beste fall meget sjeldne oppgaver i forhold til det arbeid man utfører til vanlig.

7.3 Arbeid nær faregrensen

Et annet forhold som kan være av betydning, er hvor nært opp mot faregrensen for skade arbeidstakeren befinner seg. Det vil si hvor nært man er bristepunktet for at risikoen kan manifestere seg i en skade. I henhold til rettspraksis dempes kravet til avvik fra det ordinære ved slike tilfeller. Bakgrunnen for dette er at det skal mindre til for at risikoen gir seg utslag i skade i slike situasjoner og at den høye risikoen i seg selv medfører at det er rimelig å skyve risikoen over på arbeidsgiver.

I Trygderettens kjennelse 20.02.2004 viste retten til en formulering som ofte ble brukt ved beskrivelse av ulykkesbegrepet i henhold til den tidligere folketrygdloven.⁶⁹

“Arbeid på de forskjellige arbeidsplasser vil skje under ulike grader av risiko for hendinger av ulykkeskarakter. Der hvor arbeidet skjer marginalt under forhold nær

⁶⁹ TRR-2003-1737

faregrensen vil små avvik fra normal arbeidsrutine kunne føre til ulykke. Disse avvik kan i handlingsøyeblikket ha virket ubetydelig og vil i ettertid være vanskelig å fastslå. Så fremt et arbeid er utført under forhold nær faregrensen, bør det ut fra en totalvurdering bedømmes om det mest nærliggende er å godta hendingen som arbeidsulykke (...)"

Momentet ble drøftet i Fotballdommen, jeg viser i den forbindelse til fremstillingen av saksforholdet i punkt 5.3.

I lys av at profesjonell idrett har en betydelig risiko uttaler Høyesterett i Fotballdommen at "det ikke er grunnlag for å oppstille krav om et betydelig avvik fra det ordinære."⁷⁰ Høyesterett tar inn i sin betraktning at det i typiske høyrisikoyrker, som for eksempel profesjonell fotballspiller, ofte oppstår situasjoner som ligger tett opptil grensen for det som kan kalles normal arbeidssituasjon.

Det er imidlertid ikke et krav at yrket medfører en høy risiko i seg selv. Det avgjørende vil være om arbeidsprestasjonen, uansett yrke, ligger nær faregrensen.

Et eksempel på dette finnes i Trygderettens kjennelse 04.02.22000.⁷¹

En ansatt i NSB skulle utføre kontroll av hjulbanen på en 40 tonn tung jernbanevogn. Det var tidlig om morgenen og det var ingen andre tilstede på arbeidsplassen som kunne hjelpe til. Vanligvis utførte man kontrollen ved hjelp av lokomotiv da man er avhengig av å flytte på vognen. I dette tilfellet så den ansatte seg nødt til å utføre kontrollen manuelt og skjøv derfor den 40 tonn tunge vognen med ren kraft noe som medførte at han pådro seg en ryggskade.

Trygderetten uttalte at "[d]et å sette jernbanevogna i bevegelse og samtidig sjekke hjulbanen, antar retten var forbundet med stor risiko for at skade kunne skje."

⁷⁰ Rt-2006-1642, premiss 37

⁷¹ TRR-1999-01800.

Skadelidte var ikke klar over at hjulbanen var skjev, og at han dermed måtte bruke mer kraft enn normalt for å flytte på vognen. Trygderetten fant dette var et tilstrekkelig avvik til å anse hendelsen som en usedvanlig påkjenning eller belastning.

I Trygderettens kjennelse 24.08.2001 gjaldt saken en 39 år gammel fengselsbetjent som i sitt arbeid opptrådte som markør ved undervisning av konflikthåndtering og selvforsvar. Øvelsen innebar at markøren skulle nøytraliseres. Håndteringen fra deltakerne på øvelsen medførte at arbeidstakeren ble behandlet med slik kraft at han ble påført skade i kneet.

Trygderetten påpekte at hardhendt håndtering og tvangsbruk i utgangspunktet måtte være påregnelig for skadelidte, da dette var en del av selve øvelsen. På den andre siden mente retten at situasjonen var en hendelse nær faregrensen for skade.

På bakgrunn av at skadelidte var utsatt for overdreven tvangsbruk, at han mistet kontroll over situasjonen og at han ble påført en betydelig skade, konkluderte Trygderetten med at hendelsen var en arbeidsulykke i lovens forstand.

Se også Trygderettens kjennelse 22.08.2003 kom retten til at løft av vindu på ca. 200 kilo måtte anses å være arbeid nær faregrensen.⁷²

7.4 Vanskelige/risikofylte arbeidsstillinger

Undertiden vil en arbeidstaker befinne seg i ugunstige arbeidsstillinger. Trange arbeidsområder, stillaser og lignende kan være årsak til at man må utføre arbeidsoperasjoner i uheldige stillinger og posisjoner. Den unormale arbeidsstillingen vil sjelden alene være tilstrekkelig til å konstatere yrkesskade, men den vil ofte være en medvirkende faktor til at arbeidstakeren blir utsatt for en påkjenning eller belastning som han ikke kan unngå, og som ellers ikke ville ha oppstått.

⁷² TRR-2002-04090.

Trygderettens kjennelse 10.05.1995 er et illustrerende eksempel.⁷³ En oljearbeider pådro seg en ryggskade i det han skulle montere en serviceving på et produksjonsrør. På grunn av liten plass og ugunstig høyde ble skadelidte arbeidsstilling ansett som uheldig. Retten la ”særlig vekt på at den ankende part på grunn av trange arbeidsforhold måtte stå i en uheldig arbeidsstilling (...)”. Hendelsen ble godkjent som arbeidsulykke.

I Trygderettens kjennelse av 01.02.2008 argumenterte retten imidlertid for at den uheldige arbeidsstillingen ikke kunne tillegges vekt fordi vedkommende ofte befant seg i denne stillingen.⁷⁴

Saken gjaldt en renholdsarbeider som løftet og tømte en søppelsekk. Sekken var tyngre enn det som var vanlig, og skadelidte var ikke kjent med dette. Dessuten befant skadelidte seg i en vridd stilling idet hun skulle tømme sekken. NAV godkjente ikke hendelsen som arbeidsulykke, og saken ble anket til trygderetten.

Det fremgikk imidlertid av saken at den vridde arbeidsstillingen var en stilling hun alltid befant seg i da hun skulle tømme søppelsekker. Retten påpekte dette og konkluderte med at arbeidsstillingen derfor ikke var tilstrekkelig til å konstatere at det dreide seg om en arbeidsulykke.

Heller ikke kombinasjonen av den ukjente vekten på sekken og den vridde arbeidsstillingen var etter rettens syn tilstrekkelig til å godkjenne hendelsen som en arbeidsulykke.

Trygderettens kjennelse ble imidlertid endret i Frostating lagmannsretts dom av 04.11.2008 hvor det ble lagt vekt på at sekkens tyngde var ukjent for skadelidte.⁷⁵

⁷³ TRR-1992-4609.

⁷⁴ TRR-2007-3154.

⁷⁵ RG-2008-1559.

7.5 Arbeidstakers erfaring og alder

Arbeidstakers erfaring eller alder vil kunne være en faktor av betydning dersom hendelsen i utgangspunktet er å anse som “normal i forhold til vedkommende arbeid”. Manglende erfaring for eksempel kan medføre uventede reaksjoner, mindre oppmerksomhet eller en dårligere teknikk til å utføre arbeidet.

Et tilfelle hvor det ble lagt vekt på skadelidtes manglende erfaring er Trygderettens kjennelse 16.11.2001.⁷⁶ Saken gjaldt en 30 år gammel kvinnelig lærling som arbeidet ved hjemmesykepleien. Under forflytting av en 90 kilo tung pasient pådro hun seg skade i ryggen. Skaden ble ikke godkjent av som yrkesskade fylkestrygdekontoret.

Trygderetten la vekt på skadelidte var i en “opplærings-/praksisstilling og at hun ikke hadde fått opplæring i løfteteknikk.” I kombinasjon med pasientens manglende evne til å bidra under løftet og at løftet var komplisert, ble dette ansett som tilstrekkelig til å betrakte hendelsen som en arbeidsulykke.

7.6 Hendelsens relasjon til arbeidet

Det er ikke nødvendig at hendelsen er en følge av den risiko som relaterer seg direkte til arbeidet. Om det oppstår brann på et kontor, eller man blir påkjørt av en bil mens man er i arbeid, vil det således være tilstrekkelig for godkjenning som yrkesskade. Problemet oppstår når såkalte dagligdagse hendelser eller hendelser med lav skaderisiko forårsaker skade eller sykdom.

I Myggstikkdommen uttaler Høyesterett i premiss (50) at yrkesskadeforsikringen ikke stiller krav om at ”ulykken har sammenheng med noen risiko i selve arbeidet”, men det forhold at ulykken er yrkesrelatert vil kunne være utslagsgivende når man befinner seg i et grensetilfelle.⁷⁷

⁷⁶ TRR-2001-04332.

⁷⁷ Rt-2009-1619.

Hendelsens relasjon til arbeidet kan dermed være et avgjørende moment når hendelsen er uklar med tanke på ulykkesmoment. Dersom hendelsen er arbeidsrelatert vil dette trekke i retning av at hendelsen er en arbeidsulykke. Lovens bakenforliggende trekker også i retning av at arbeidsgiver er nærmere til å dekke en slik risiko.

I foreliggende dom kom Høyesterett imidlertid til at smitten og myggstikket, sett under ett, ikke var en arbeidsulykke på grunn av manglende ulykkesmoment.

7.7 Hendelsen grad av alvorlighet

Hendelsens alvorlige art vil kunne være et viktig moment. Vanligvis vil det ikke være problematisk å fastslå om hendelsen er alvorlig eller ikke. I yrker hvor alvorlige hendelser kan sies å være påregnelige kan det imidlertid tenkes grensetilfeller. Politimannen blir for eksempel overfalt av en forbryter, eller det oppstår eksplosjon i et fyrverkerilager. Til tross for at slike hendelser til en viss grad kan sies å være påregnelige innenfor visse yrker, vil hendelsens grad av alvorlighet tilsi at den allikevel bør karakteriseres som arbeidsulykke.

Et illustrerende eksempel finner vi i Trygderettens kjennelse av 17.06.1999.⁷⁸

Saken gjaldt godkjenning av yrkesskade etter ftrl. § 13-3 annet ledd, som følge av psykiske lidelser som var oppstått på grunn av en ulmebrann. Den skadelidte var ansatt i et sagbruk, og Rikstrygdeverket avslo skadelidtes søknad på bakgrunn av at risikoen for brann i et sagbruk måtte anses som så stor at arbeidstaker måtte kunne forvente dette.

Trygderetten uttalte imidlertid at brann på arbeidsstedet i prinsippet var å anse som en arbeidsulykke, til tross for den høye risikoen, og at ulmebrann ikke kunne stilles annerledes. Videre ble det uttalt at det samme må gjelde ved for eksempel gassutslipp.

⁷⁸ TRR-1999-1799.

Hendelsens grad av alvorlighet synes her å ha vært avgjørende for retten. Selv om risikoen må anses som høy og til en viss grad påregnelig, vil man dersom hendelsen er alvorlig nok anse den som en arbeidsulykke. Brann, gassutslipp, eksplosjoner og lignende har et såpass stort skadepotensiale at man vanskelig vil komme til at de ikke er arbeidsulykker.

7.8 Skadens art

I utgangspunktet er skadens art ikke av betydning ved vurderingen, da det vesentlige er om skaden er forårsaket av en arbeidsulykke.

I Arbeids- og velferdsetatens rundskriv vedrørende saksbehandlingsregler ved yrkesskade uttales at ”[m]eldeplikten er i prinsippet til stede uansett skadens størrelse(...)”.⁷⁹

Uttalelsen trekker i retning av at det ikke er avgjørende hvorvidt skaden er massiv eller på grensen til ubetydelig.

I Trygderettens kjennelse av 04.06.2010 uttalte retten: ”At en ulykke kan virke beskjeden, hindrer heller ikke at det kan foreligge en arbeidsulykke.”⁸⁰

I visse tilfeller vil skadens art allikevel kunne tas i betraktning, men da som bevis på at hendelsen må ha vært en usedvanlig påkjenning eller av ekstraordinær karakter. Dette gjelder særlig dersom man ikke har andre holdepunkter ved vurderingen av ulykkesmomentet.

Trygderettens kjennelse av 16.01.1997 er et eksempel på dette.⁸¹

⁷⁹ NAVs Rundskriv vedlegg nr 13 til ftrl kap 21: Spesielle saksbehandlingsregler ved yrkesskade og yrkessykdommer. Punkt 3.1.

⁸⁰ TRR-2010-340.

⁸¹ TRR-1994-456.

Saken gjaldt en skogsarbeider som pådro seg skade i form av avrivning av bicops-senen. Dette skjedde da han i forbindelse med felling av trær skulle trekke ned et lite tre som hadde hengt seg opp i et annet. Hendelsen skjedde i 1979 og retten hadde derfor få holdepunkter å forholde seg til ved vurderingen av ulykkesmomentet.

Retten påpekte at arbeidet skjedde i tett blandingsskog som kan være medvirkende ”til at arbeidet var mer komplisert enn vanlig.” Videre uttalte retten at ”en belastning som medfører bicopsruptur ikke anses å ligge innenfor rammen av den ordinære arbeidsprestasjon selv for en skogsarbeider.”

I Eidsivating Lagmannsrett dom av 28.04.2006, ble skadens art vektlagt som moment for at hendelsen måtte anses å være en arbeidsulykke.⁸²

Saken gjaldt en arbeidstaker ved Ringnes AS som hadde i oppgave å henge opp skilt i forbindelse med åpning av ny kantine ved Hamar Postterminal. Skiltene skulle henge i kjettinger som måtte klippes av. I det arbeidstakeren skulle klippe av en kjetting pådro han seg en skade i armen. Det ble senere konstatert at det var snakk om en avrivning av et bånd som holder to handrotsknokler sammen. If Skadeforsikring fremholdt at skaden ikke var utløst av en arbeidsulykke i henhold til yrkesskadeforsikringsloven, da skadelidte hadde klippet av en kjetting tidligere uten problemer, og at hendelsen derfor ikke medførte en ekstraordinær belastning.

Lagmannsretten var imidlertid av en annen oppfatning og uttalte at selve hendelsesforløpet var tilstrekkelig til å kunne konstatere at påkjenning måtte ha vært ekstraordinær. Det uttales i dommen at ”[d]et er vanskelig å tenke seg at sener og bånd mister feste i knoklene uten at de har vært utsatt for en ekstraordinær påkjenning.”

Retten omtaler, noe feilaktig, skadens art som ”hendelsesforløpet”. Selv om dette ikke er helt korrekt begrepsbruk, er det vesentlige ved dommen at retten la vekt på skadens art ved vurderingen av om hendelsen var en arbeidsulykke.

⁸² LE-2005-150043.

I Trygderettens kjennelse 09.05.2008 uttalte retten at: “Etter rettens oppfatning underbygger skadens art at [sic] sannsynligheten for at det skjedde noe ekstraordinært eller uforutsett ...”.

Skadens art synes etter dette å kunne være et betydelig bevismoment i fravær av andre holdepunkter ved vurderingen av ulykkesmomentet. Dette gjelder særlig hvor skaden er av en såpass alvorlig karakter som en muskel- eller seneavrivning må sies å være. Jeg antar at skader som benbrudd og skader på indre organer som er av akutt art må kunne tillegges samme vekt.

Jeg påpeker imidlertid at selv om skadens art er usedvanlig i forhold til hendelsesforløpet vil dette i seg selv ikke være tilstrekkelig til å betegne hendelsen som en arbeidsulykke. Se Frostating lagmannsrett dom 09.11.2006 hvor det var påberopt at skadefølgen (ansiktsslammelse) i seg selv måtte føre til at hendelsen var å anse som arbeidsulykke.⁸³ Retten uttalte at ”[s]å lenge påkjenningen eller belastningen fra airconditionanlegget verken kan sies å være usedvanlig eller unormal, kan selve resultatet – skadefølgen – i seg selv ikke medføre at en i dette tilfellet står overfor en arbeidsulykke i folketrygdlovens forstand.”

7.9 Tidspress/Akutte situasjoner

Undertiden vil det oppstå hendelser hvor arbeidstaker blir nødt til å utføre arbeidsoppgaver under tidspress. Tidspress vil kunne medføre at arbeidstaker ikke har like god oversikt over situasjonen, eller gjør det umulig å anvende riktig verktøy eller arbeidsteknikk. I praksis blir dette også vektlagt som et moment som taler for å karakterisere hendelsen som arbeidsulykke.

Et illustrerende eksempel finner vi i Trygderettens kjennelse av 01.09.2000.⁸⁴

⁸³ LF-2006-48105.

⁸⁴ Ankenr. 00/02518, publisert på www.trygderetten.no.

Saken gjaldt en hjelpepleier som pådro seg en skade i ryggen under løft av pasient som hadde falt ut av rullestolen og klemte foten slik at han hadde store smerter. For å unngå unødvendige smerter for pasienten, ble han umiddelbart, uten hjelpemidler, løftet tilbake i stolen av skadelidte og en annen hjelpepleier.

At løftet således ble utført ”raskt og mindre kontrollert enn normalt” var for Trygderetten avgjørende ved vurderingen om det forelå en arbeidsulykke. Se også Trygderettens kjennelse av 08.11.2002 hvor løft av pasient måtte skje raskt på grunn av epileptisk anfall.⁸⁵

7.10 Kunne hendelsen ha vært unngått?

I praksis tas det også stilling til om hendelsen kunne vært unngått. Dette er imidlertid et moment som taler mot å karakterisere hendelsen som en arbeidsulykke.

Et illustrerende eksempel er Gulating lagmannsrett dom av 19.02.2008.⁸⁶

Saken gjaldt spørsmål om godkjenning av prolaps som yrkesskade i henhold til ftrl. § 13-3. En biltester fikk prolaps da han skulle dobbeltsjekke en kollegas arbeid. Kollegaen var lavere enn skadelidte og hadde derfor ikke heist bilen like høyt opp som skadelidte normalt ville gjort. Skadelidte kom derfor i en uheldig arbeidsstilling mens han befant seg under bilen. Det ble anført at arbeidet hastet og at skadelidte derfor ikke justerte løftebukken opp til en for han gunstig høyde.

Lagmannsretten fant ikke dette tilstrekkelig til å karakterisere hendelsen som arbeidsulykke. Retten uttaler at ” [d]et er ikke noe i den beskrevne arbeidssituasjon som tilsier at arbeidet **måtte** utføres i en mindre ideell arbeidsposisjon på grunn av hastverk. Løftebukken kunne justeres ved et enkelt tastetrykk (...).” (Min uthevelse).

⁸⁵ Ankenr. 02/01439. Publisert på www.trygderetten.no.

⁸⁶ LG-2007-112703

Rettens uttalelse trekker i retning av at desto enklere det er for skadelidte å unngå hendelsen, desto mer taler det imot å karakterisere hendelsen som arbeidsulykke.

8 Særlig om løfteskader

8.1 Innledning

Løft av gjenstander eller personer er unektelig en av de mest vanlige og alminnelige arbeidsoperasjoner som utføres. Derfor er det heller ikke sjelden at skader oppstår i forbindelse med slikt arbeid. Begrepet “løft” har i denne sammenhengen en vid forståelse og omfatter også bæring og lignende type kraftanstrengelser ved håndtering av mennesker eller gjenstander.

Om løfteskader uttales følgende i forarbeidene til folketrygdloven: « Skader oppstått ved anstrengelser under bæring, løft m.v. godkjennes i alminnelighet ikke som yrkesskade med mindre det har inntruffet noe ulykkesartet ». ⁸⁷

Løft eller håndtering av gjenstand eller person som gjennomføres på ordinært vis, men som likevel forårsaker skade, vil dermed som hovedregel ikke godkjennes som yrkesskade. Spørsmålet er således hva som kreves for at en løfteskade skal kunne godkjennes som yrkesskade?

8.2 Løft av gjenstander

Som nevnt i punkt 7.3 lempes kravene til avvik fra ordinært hendelsesforløp hvor hendelsen lett kan føre til skade eller ulykke, som for eksempel i arbeid nær faregrensen og i risikofylte arbeidsstillinger. Rikstrygdeverket har uttalt at løft av hjelpeløse eller urolige pasienter, samt løft av spesielt tunge gjenstander, også er hendelser av ekstraordinær karakter slik at kravet til avvik må dempes slik at det bare kreves “et ganske lite uventet tilleggselement...”. ⁸⁸

I Pallekjennelsen oppsummerte Høyesterett hva som må til for å for at skader ved løft av gjenstander skulle være omfattet av det arbeidsulykkesbegrepet: ” [Det] må det være

⁸⁷ NOU 1990:20 side 575

⁸⁸ Rundskriv til ftrl kap 13: Yrkesskadedekning. Under avsnitt med tittel “Skader som oppstår i forbindelse med løft, bæring o.l.”.

tale om løft av spesielt tunge gjenstander, løft av gjenstander med uventet vekt, løft som ligger utenfor arbeidstakerens normale arbeidsoppgaver, eller løft i en vanskelig arbeidsstilling eller under andre ugunstige omstendigheter.”⁸⁹

Høyesterett så til uttalelsen om løfteskader i Rikstrygdeverkets rundskriv og mente at dette samsvarte med den rettsoppfatning som ble lagt til grunn i Skyggekjennelsen.

I Borgarting lagmannsrett dom 19.03.2009, kom imidlertid retten til at det neppe var grunnlag for å oppstille krav til et tilleggselement.⁹⁰

Saksforholdet er i korte trekk gjengitt i punkt 7.2. Skaden ble påført som følge av tungt løft uten at det skjedde noe annet ulykkesartet. Retten måtte derfor ta stilling til om det i gjeldende rett lå et absolutt krav til tilleggselement.

Retten påpekte at det i oppsummering av rettsstilstanden i Pallekjennelsen ikke er nevnt noe om krav til et slikt tilleggselement. I tillegg la retten vekt på uttalelsen i Høyesteretts dom av 27.11.2008 om at “(...)utviklingen har gått i retning av å utvide dekningen for skader som skyldes spesielt tunge løft.”⁹¹ Videre hevdet retten at “[r]ettstekniske hensyn kan også tale for at det ikke er noe krav om » et ganske lite uventet tilleggselement ».”

Dette taler for at spesielt tunge løft i seg selv kan være hendelser av ekstraordinær karakter og dermed er å anse som arbeidsulykker. Dommen omhandler løft av gjenstander, men det samme må antas å gjelde for løft av hjelpeløse eller urolige personer.

Gjenstandens tyngde var et vurderingstema i Pallekjennelsen. Saksforholdet er gjengitt i punkt 6.3. Høyesterett var av den oppfatning at paller på 23 til 25 kilo ikke kunne karakteriseres som “spesielt tunge gjenstander”.⁹²

⁸⁹ Rt-2007-882. Premiss 39.

⁹⁰ RG-2009-422.

⁹¹ Rt-2008-1646. Premiss (44).

⁹² Rt-2007-882. Premiss (40).

Rettens uttalte også at det forhold at 7-8 paller måtte løftes i en arbeidsoperasjon heller ikke var tilstrekkelig. Uttalelsen må tas til inntekt for at etterfølgende løft av gjenstander må bedømmes under ett.

Et eksempel på det motsatte finner vi i Gulating lagmannsrett dom 14.09.1999.

Saken gjaldt en mannlig arbeidstaker ved Kværner som hadde i oppgave å sandblåse og male plater. Platene måtte plasseres på en arbeidsbukk. Dette ble vanligvis gjort med truck, men i dette tilfellet kom ikke trucken tilstrekkelig inn i arbeidsfeltet. Skadelidte valgte derfor å forsøke å skyve platen på plass. Platen var av skadelidte anslått til å veie flere hundre kilo. Platen veide imidlertid 1 tonn. Skadelidte lyktes delvis i å få platen på plass, og bestemte seg derfor for å gjøre et siste forsøk. Dette førte til at han pådro seg akutte ryggmerter og ble senere 100% arbeidsufør.

Lagmannsretten kom til at kraftanstrengelsen i seg selv måtte medføre at hendelsen lå utenfor arbeidet alminnelige ramme og at det derfor var en arbeidsulykke i lovens forstand.

Lagmannsretten synes å legge vekt på platens tyngde, samt det forhold at arbeidet måtte utføres manuelt.

I praksis legges det også vekt på om gjenstandens tyngde er ukjent for arbeidstaker.

Et eksempel her er Frostating lagmannsrett dom 04.11.2008.⁹³ Saksforholdet er gjengitt i punkt 7.2 og er det samme som i Trygderettens kjennelse 01.02.2008.⁹⁴

I dommen fremgår det at etter retningslinjene på skadelidtes arbeidsplass, skulle ikke sekker og bagasje og lignende veie over 10 kilo. Dette var for å unngå at arbeidstakerne

⁹³ RG-2008-1559.

⁹⁴ TRR-2007-3154

ble skadet eller pådro seg belastningslidelser. Sekken som skadelidte løftet var imidlertid 25-30 kilo.

Lagmannsretten la blant annet vekt på at søppelsekkens tyngde var ukjent for skadelidte. Dette, i kombinasjon med en arbeidsstilling som ikke var tilpasset tunge løft, måtte etter Lagmannsrettens syn være tilstrekkelig til at den foreliggende hendelse var en arbeidsulykke.

8.3 Løft av mennesker

I henhold til rettspraksis skilles det mellom løft av personer og løft av gjenstander. Dette har sitt grunnlag i at løft og håndtering av mennesker i større grad vil være uberegnelig på grunn av menneskers evne eller mangel på evne til å reagere, røre seg, hjelpe til selv m.m.

Et illustrerende eksempel er Trygderettens kjennelse 14.05.1998.⁹⁵

En hjelpepleier skulle løfte en handikappet pasient fra sengen og over i en rullestol. Samtidig som hun løftet vred hun ryggen for deretter å dytte pasienten med ren kraft på plass i rullestolen. I ettertid fikk pleieren rygg smerter og det ble senere konstatert at hun hadde pådratt seg skiveprolaps.

Trygderetten fremholdt at “[d]et å løfte en syk og handikappet person skiller seg vesentlig fra det å løfte gjenstander. Når en pasient løftes vil det ofte skje noe uventet, idet f.eks. pasientens plutselige motstand, uberegnelige reaksjoner på grunn av smerter o.l., utbredte lammelser osv. kan vanskeliggjøre løftet.”

Videre ble det påpekt at hjelpepleieryrket innebærer en “ikke betydelig risiko for hendelser av ulykkeskarakter.” Dette, i kombinasjon med at løft av pasienter kan være

⁹⁵ TRR-1997-139

uberegnelig, medførte i følge retten at det ikke bør “stilles urimelige store krav til beskaffenheten av den plutselige hendelsen som utløser skaden.”

Også i Gulating lagmannsrett dom av 13. juli 2006 gjaldt saken løft av pasient.⁹⁶

En spesialsykepleier pådro seg rygg smerter da hun skulle hjelpe en pasient til å finne en bedre sittestilling. Retten kom til at håndteringen av personen på 70-80 kilo ikke kunne anses som tungt, samt at det ikke var snakk om noe rent løft.

Det fremgår videre i saken at skadelidte forventet at pasienten skulle hjelpe til med å bedre sin sittestilling. Lagmannsretten fant imidlertid at det faktum at pasienten ikke var behjelpelig i situasjonen, måtte være påregnelig da arbeid med syke pasienter på legevakten medførte at man ikke kunne ha høye forventninger til pasientens mulighet til å hjelpe til.

Ut i fra dette er det nærliggende å anta at ved løft av personer må vedkommendes vekt være over gjennomsnittlig for at løftet skal betegnes som så tungt at dette alene er tilstrekkelig til å karakterisere hendelsen som en arbeidsulykke.

I det gitte tilfelle anså ikke retten risikoen som stor nok til at det avvik som oppstod (at pasienten ikke var behjelpelig) var tilstrekkelig til å karakterisere hendelsen som en arbeidsulykke.

Lagmannsretten argumentasjon om at pasientens ubehjelpelighet må være påregnelig fremstår for meg som noe merkelig, da det er nettopp denne uberegneligheten ved løft av pasienter som utløser en forhøyet risiko for at arbeidsulykker oppstår.

⁹⁶ LG-2005-168779

9 Særlig om psykiske lidelser

9.1 Innledning

Lovteksten i yfl. § 11 a) sier ingenting om hvorvidt psykiske lidelser er ytelsesberettiget.

I henhold til ftrl. § 13-3 tredje ledd er lidelser som har utviklet seg på grunn av psykisk påkjenning over tid ikke å anse som yrkesskade. Motsetningsvis kan man slutte at lidelser som har utviklet seg på bakgrunn av tidsbegrensede psykiske påkjenninger vil karakteriseres som arbeidsulykke.

Ser man hen til praksis er det da også slik at psykiske lidelser kan godkjennes som yrkesskade, men også her ligger kravet til arbeidsulykke til grunn for godkjenningen. I det følgende vil jeg gjøre rede for hvilke hendelser, hvor psykisk lidelse er skadefølgen, som omfattes av arbeidsulykkesbegrepet.

9.2 Ran og overfall

Ran og overfall er hendelser som ikke nødvendigvis ender i fysiske skader, men som regel er dette hendelser som oppfattes som svært traumatisk av den som blir utsatt for det. Normalt vil også slike hendelser skje over en begrenset tidsperiode, slik at det ikke er snakk om en psykisk påkjenning eller belastning som har vart over en lengre tidsperiode jfr. yfl. § 13-3 tredje ledd. Slike hendelser vil derfor som hovedregel falle innenfor arbeidsulykkes-begrepet.⁹⁷

I henhold til RTVs rundskriv vil det også være tilstrekkelig om man som kollega er vitne til en slik hendelse på arbeidsplassen.⁹⁸

⁹⁷ RTVs rundskriv til ftrl. § 13-3

⁹⁸ RTVs rundskriv til ftrl. § 13-3

9.3 Alvorlige trusler

I henhold til trygderettens kjennelse av 06.07.2001 vil alvorlige trusler kunne karakteriseres som arbeidsulykke i lovens forstand.⁹⁹

I denne saken var spørsmålet om alvorlige trusselepisoder kunne anses for å være en arbeidsulykke. En anleggsarbeider hadde bidratt til å avsløre tyverier ved bedriften han arbeidet for. Tyveriene var utført av ansatte, og skadelidte vitnet om dette i retten. Som følge av dette mottok han en rekke trusler om alvorlig voldsbruk, samt mobbing og bruk av fysisk makt.

Trygderetten la til grunn at “mobbing og trakassering i utgangspunktet faller utenfor ulykkesbegrepet.” Trusselepisodene vedkommende i dette tilfellet ble utsatt for var imidlertid av en alvorlig art, og hadde etter rettens syn stor likhet med en ranssituasjon. Dette var etter rettens syn tilstrekkelig til å konstatere at det var snakk om en arbeidsulykke.

9.4 Seksuell trakassering og overgrep

I kjennelse 12.04.2002 kom Trygderetten med generelle bemerkninger vedrørende overgrep og seksuell trakassering.

Saken gjaldt en 47 år gammel kvinne som i sitt arbeid som hjelpepleier ble utsatt for seksuell trakassering og overgrep av avdelingsleder. Kvinnen ble sykemeldt og senere uførepensjonert. Trygderetten påpekte at de faktiske forhold ikke var godt nok belyst til å ta stilling til om det var tale om en arbeidsulykke i lovens forstand, men kom allikevel med noen generelle bemerkninger.

Trygderetten fremholdt at angrep eller overgrep kan omfattes av arbeidsulykkesbegrepet “uten at det dreier seg om voldsbruk av en slik art at man

⁹⁹ TRR-2001-00224.

faktisk kommer fysisk til skade.” Videre ble det påpekt at “det seksuelle aspektet gjør overgrepet svært integritetskrenkende og skremmende for den som rammes.”

Trygderettens uttalelse trekker klart i retning av at seksuell trakassering og overgrep kan være omfattet av arbeidsulykkesbegrepet.

9.5 Psykiske påkjenninger som ikke regnes som arbeidsulykke

I Agder lagmannsretts dom av 23.12.2002 kom retten med en prinsipiell uttalelse om at oppsigelse i sin alminnelighet er en påkjenning som ikke ligger utenfor hva en arbeidstaker kan forvente av arbeidsforholdet.¹⁰⁰

Etter å ha blitt oppsagt ble skadelidte sykemeldt med diagnosene ”akutt stressreaksjon, angstpreget nevrose og depresjonsfølelse.”. Skadelidte anførte at oppsigelsen var en arbeidsulykke i lovens forstand.

Retten fant ikke holdepunkter i praksis for at en slik hendelse omfattes av arbeidsulykkesbegrepet og uttalte følgende: ”Selv om dette fra den enkelte arbeidstakerens ståsted vil kunne fortone seg som en sterkt uønsket begivenhet og noe av en personlig ulykke, er dette i et mer overordnet perspektiv ikke et slikt negativt avvik fra hva som må forventes i et arbeidsforhold at det bør betegnes som en arbeidsulykke.”

Retten påpekte at urettmessige oppsigelser kunne medføre større påkjenninger, men at disse tilfellene fanges opp av arbeidsmiljøloven.

Mobbing, trakassering er tilfeller som kan befinne seg helt i grenseland til hva man anser for å være arbeidsulykke, men i utgangspunktet er også disse hendelsene i sin alminnelighet ikke omfattet av arbeidsulykkesbegrepet.

¹⁰⁰ LA-2002-855.

Et illustrerende eksempel er i Borgarting lagmannsrett dom av 03.06.2009.¹⁰¹

Saken gjaldt spørsmål om gyldigheten av Trygderettens kjennelse om avslag på yrkesskadetrygd. Skadelidte var ansatt som pedagogpsykologisk rådgiver i Oslo kommune fra 1995 til 2004. På grunn av uoverensstemmelser på arbeidsplassen i 1999 ble hun slik hun oppfattet det utsatt for mobbing og trakassering i de følgende år. I 2004 ble hun oppsagt med begrunnelse i samarbeidsproblemer og faglige mangler. Samme år fikk skadelidte diagnosen PTSD (posttraumatisk stresslidelse). Spørsmålet retten måtte ta stilling til var om mobbingen og trakasseringen var å anse som en arbeidsulykke i henhold til ftrl. § 13-3.

Trygderetten uttalte at "[p]sykisk belastning i form av mobbing, trakassering osv. vil normalt ikke bli ansett som arbeidsulykke. Dette følger av en fast, langvarig og konsekvent praksis fra Trygderetten (...)."

I det foreliggende tilfellet hadde mobbingen foregått over en periode på 5 år. Retten fant således at det ikke var en konkret tidsbegrenset hendelse som hadde utløst den psykiske lidelsen. At skadelidte ble oppsagt ble heller ikke ansett av retten til å være en hendelse som var av så usedvanlig eller ekstraordinær karakter til at det kunne karakteriseres som en arbeidsulykke.

¹⁰¹ LB-2007-89245

10 Grensen mot belastningslidelser

I henhold til frl. § 13-3 tredje ledd er belastningslidelser positivt unntatt fra ordningen med yrkesskadetrygd. ”Belastningslidelser som over tid har utviklet seg i muskel-/skjelett-systemet, regnes ikke som yrkesskade. Det samme gjelder lidelser som har utviklet seg som følge av psykiske påkjenninger eller belastninger over tid.”

Unntaket er ikke tatt inn i yrkesskadeforsikringsloven, men på bakgrunn av lovens forarbeider er det neppe tvil om at loven må tolkes utvidende slik at unntaket også gjelder her.

I forarbeidene til yrkesskadeforsikringsloven ble det i utgangspunktet foreslått at skader ”som følger av egenskaper ved arbeidet eller arbeidsstedet” skulle være omfattet av forsikringen. Justisdepartementet gikk imidlertid i mot dette forslaget på grunn av at det kunne medføre vilkårlige resultater. I tillegg ville det kunne medføre at ordningen også ville omfatte belastningslidelser. Med bakgrunn i erfaringer fra Svensk var det av administrative og økonomiske grunner ikke ønskelig at arbeidsulykkebegrepet også skulle omfatte skade og sykdom som hadde utviklet seg over tid.¹⁰²

En annen årsak til at belastningslidelser er utelatt, er at det ofte vil være vanskelig å knytte disse lidelsene opp mot en spesifikk hendelse som har skjedd i arbeid. Slike lidelser er ofte sammensatte, og kan være forårsaket av en rekke hendelser som ikke nødvendigvis knytter seg til risiko i forbindelse med arbeidet.

Om grunnlaget for å utelate belastningslidelser uttales det i forarbeidene til folketrygdloven at “[s]litasjeskader oppstår ikke på grunn av en plutselig eller uventet hendelse og heller ikke som følge av en usedvanlig påkjenning eller belastning. Slitasjeskader oppstår som følge av påkjenninger som er vanlige i arbeidet.”¹⁰³

¹⁰²Ot.prp.nr.44 (1988-1989) side 55-56.

¹⁰³NOU 1990:20 side 581.

På grunn av belastningslidelsenes komplekse natur vil det fra et administrativt ståsted være vanskelig å foreta en grundig og god vurdering av slike saker. Lovgiver har derfor valgt å utelate belastningslidelser i sin helhet.

Et typisk eksempel på skade som regnes som belastningslidelse finner vi i Trygderettens kjennelse 03.04.2009.¹⁰⁴

Saken gjaldt en 58 år gammel mann, som hadde skader i knærne på grunn av arbeidet han utførte. Arbeidet besto blant annet i mye gåing svært bratte ståltrapper, tidvis med bæring av tungt utstyr. Mannen hevdet at kneplagene måtte anses som yrkesskade i henhold til ftrl. § 13-3 annet ledd.

Retten bemerket at skadelidte hadde ”vært utsatt for tungt og belastende arbeid på arbeidsplassen.”

Videre uttaler retten at det var ikke utvilsomt at skadelidte var påført kneplager, men retten oppfattet dette som ”slitasjeskader oppstått som følge av tungt arbeid over tid” og ikke som resultat av en arbeidsulykke.

Grensen mot belastningslidelser trekkes hvor skaden oppstår som følge av belastning under normale arbeidsforhold. Vurderingen ligger derfor nært opp mot avgrensningen mot skader som oppstår innenfor arbeidets normale ramme. En vesentlig forskjell er allikevel at belastningslidelser ikke knytter seg til en bestemt hendelse.

Spørsmålet om grensen mot belastningslidelser er imidlertid mest aktuelt i tilfeller hvor arbeidstaker over en periode av tid utsettes for flere hendelser som kvalifiserer som arbeidsulykke.

Problemstillingen var aktuell i Trygderettens kjennelse 17.06.1999.¹⁰⁵ Se punkt 7.7 for nærmere beskrivelse av saksforholdet. Rikstrygdeverket anførte at det ved flere anledninger, i en tidsperiode på et par måneder, hadde oppstått røykutvikling etter

¹⁰⁴ TRR-2008-2254.

¹⁰⁵ TRR-1999-1799.

hovedbrannen var slukket og at dette måtte medføre at hendelsen ikke oppfylte lovens krav til tidsaspektet ved hendelsen.

Trygderetten la til grunn at det var hovedbrannen som hadde forårsaket skaden og tok derfor ikke stilling til spørsmålet. Videre påpekte retten at “det ikke er til hinder for å godkjenne en skade som yrkesskade at den er et resultat av flere arbeidsulykker, og også om de er likeartede.”

Trygderetten la imidlertid til at bestemmelsen i ftrl. § 13-3 tredje ledd heller ikke var til hinder for å karakterisere hendelsen som arbeidsulykke. Trygderetten nøyde seg med å vise til RTVs rundskriv til ftrl. § 13-3 tredje ledd hvor det uttales at “[b]egrunnelsen for bestemmelsen er at de sykdommer/lidelser dette gjelder er alminnelig utbredte og kan skyldes påvirkninger og belastninger som gjør seg gjeldende såvel utenfor som innenfor arbeidsmiljøet. De har dessuten ofte uklare og sammensatte årsaksforhold. “

Jeg viser også til Trygderettens kjennelse 06.07.2001 hvor skadelidte ble utsatt for flere alvorlige trusselepisoder.¹⁰⁶ Saksforholdet er nærmere gjengitt i punkt 9.3.

Her uttalte Trygderetten at “[i] det foreliggende tilfelle har de episodene retten har fremhevet vært av en slik alvorlighetsgrad og har inntruffet i slik tidsmessig nær sammenheng at lidelsen etter rettens syn ikke har utviklet seg over tid i lovens forstand.”

Det er således på det rene at dersom skaden er forårsaket av flere arbeidsulykker, vil ikke dette avskjære godkjenning av yrkesskade. I praksis legges det vekt på om hendelsene oppfyller kravene til arbeidsulykke. Selv om det må ha gått noe tid mellom hver hendelse, vil ikke dette automatisk medføre at skaden blir ansett som en belastningslidelse. Tidsaspektet ved arbeidsulykkesbegrepet knytter seg til varigheten av hendelsen og ikke til over hvor lang tid skaden har utviklet seg.

¹⁰⁶ TRR-2001-00224.

Man kan ytterligere problematisere ved å tenke seg at skadelidte har blitt utsatt for flere hendelser, hvor bare deler av disse er arbeidsulykker i lovens forstand. Løsningen vil imidlertid bero til dels på om kravet til årsakssammenheng er oppfylt. Dette er ikke tema for oppgaven og vil derfor ikke behandles nærmere.

11 ”Sikkerhetsventilen”

11.1 Innledning

I henhold til yfl. § 11 første ledd bokstav c skal yrkesskadeforsikringen også dekke ”annen skade og sykdom, dersom denne skyldes påvirkning fra skadelige stoffer eller arbeidsprosesser.”

Bestemmelsens plassering i paragraf 11 gjør at bokstav c fremstår som et alternativt vurderingsgrunnlag i forhold til bokstav a og bokstav b. Siden loven ble vedtatt har det imidlertid vært uklart hvorvidt dette er realiteten.

En naturlig språklig forståelse av ”annen skade og sykdom” tilsier at de skader og sykdommer som ikke fanges opp av arbeidsulykkesbegrepet, eller er oppført blant listesykdommene, er dekningsmessige under visse forutsetninger.

Skaden eller sykdommen må være forårsaket av ”påvirkning fra skadelige stoffer eller arbeidsprosesser”. I henhold til forarbeidene er denne avgrensningen ment for ”å få fram at bare typiske yrkessykdommer skal gi rett til erstatning fra forsikringsgiveren.”¹⁰⁷

Det fremgår også at et av hovedhensynene bak bestemmelsen var å fange opp tilfeller av yrkessykdom som ikke allerede var inntatt i forskriften til folketrygdloven § 13-4. Justisdepartementet mente at selv om forskriften kan oppdateres forholdsvis raskt, vil det være nødvendig med en slik ”sikkerhetsventil” for de tilfeller hvor den ennå ikke er oppdatert.¹⁰⁸

Etter dette kan det synes som at bokstav c kun er ment som et supplement til bokstav b.

I kommentaren til § 11 uttales det imidlertid at ”[b]okstav c åpner for at også andre skader enn de som er nevnt i bokstav **a** og **b** kan gi rett til dekning under

¹⁰⁷ Ot.prp.nr.44 (1988-1989) s. 56.

¹⁰⁸ Ot.prp.nr.44 (1988-1989) s. 56.

yrkesskadeforsikringen.¹⁰⁹ (Min uthevelse). Ut i fra dette synes det klart at bestemmelsen er ment som en utvidelse til både arbeidsulykkesbegrepet og listesykdommene.

Med unntak av ovennevnte kommentar, blir ikke bokstav a) nevnt i forbindelse med bokstav c) i forarbeidene. De eksempler som gis angår forholdet til listesykdommene. Dette taler for at det er nettopp i slike saker lovgiver har tenkt at bestemmelsen skal anvendes.

Skårberg og Reusch tar utgangspunkt i at bestemmelsen utvider deknningen i forhold til listesykdommene som godkjennes i henhold til ftrl. §13-4, og at bestemmelsen således skal tolkes innskrenkende.¹¹⁰ Det drøftes imidlertid hvorvidt dette er riktig. Skårberg fremholder lovens formål om å forebygge konflikt på arbeidsplassen som et argument for å ta bestemmelsen på ordet. Det er vanskelig å være uenig i dette.

Hålogaland lagmannsrett konkluderte i dom 24.11.2008 at bestemmelsen bare er et supplement til bokstav b.¹¹¹ Tre dager senere kom imidlertid Høyesterett til et annet resultat.

11.2 Rt-2008-1646 - Bolteløftdommen

Saken gjaldt hvorvidt en skulderskade var dekningsmessig yrkesskade i henhold til yfl. § 11 første ledd bokstav c). Skadelidte arbeidet som knuseoperatør ved firmaet Nikkel & Olivin AS. Han utførte i den forbindelse periodisk vedlikehold av steinknuseren. Arbeidsoppgaven ble utført hver andre måned og en del av kontrollen innebar å feste en 2 meter lang bolt, med tilhørende utstyr, til steinknuseren.

Totalvekten var på ca 50 kilo. For å feste bolten måtte skadelidte sammen med en kollega løfte bolten omtrent 2 meter over den plattformen han stod på. Han ble således stående med hendene over hodet under utførelsen av arbeidsprosessen. En halv time

¹⁰⁹ Ot.prp.nr.44 (1988-1989) s. 89.

¹¹⁰ Skårberg, s. 73-75.

¹¹¹ LH-2008-83856.

etter arbeidet var utført kjente skadelidte en sterk varme i høyre skulder, og ble etter dette sykemeldt. Skadelidte kom seg ikke tilbake i samme arbeid, og i 2004 ble det konstatert at en sene i skulderen hadde røket.

Hendelsen ble ikke godkjent som yrkesskade av NAV. Trygderetten stadfestet dette og saken ble anket til Høyesterett.

Partene i saken var enige om at hendelsen ikke ble dekket av bokstav a og b. Spørsmålet var således om skulderskaden kunne godkjennes som yrkesskade under bokstav c).

På grunn av uklarhet rundt bestemmelsens rekkevidde, foretok Høyesterett en vurdering av om bokstav c) var å anse som en utvidelse av bokstav a) og arbeidsulykkesbegrepet.

Høyesterett legger i sin vurdering vekt på at lovens ordlyd og bemerkningen i Ot.prp.nr.44 side 89 taler for at bokstav c er ment som et supplement også til bokstav a. Høyesterett uttaler at “[e]n begrensning av bokstav c til bare å gjelde i forhold til bokstav b, er i strid med lovens klare ordlyd og måtte i tilfelle utrykkelig framgått av lovforarbeidene.”¹¹²

Videre påpeker Høyesterett at skaden ble forårsaket av et tungt løft, og at “utviklingen har gått i retning av å utvide dekningen for skader som skyldes spesielt tunge løft.”¹¹³

Høyesterett synes også å legge vekt på formålet ved loven, da særlig pulveriseringshensynet og hensynet til rettferdighet.¹¹⁴

Høyesterett konkluderer med at “bokstav c klart dekker et tilfelle som det foreliggende, som ligger helt opp til hva som dekkes etter bokstav a.”¹¹⁵

¹¹² Rt-2008-1646, premiss 42.

¹¹³ Rt-2008-1646, premiss 44.

¹¹⁴ Rt-2008-1646, premiss 39.

¹¹⁵ Rt-2008-1646, premiss 46.

11.3 "Sikkerhetsventilen" – en uthuling av arbeidsulykkesbegrepets betydning?

På bakgrunn av rettferdighetshensyn er det vanskelig å si seg uenig i at Høyesterett kom til et rimelig resultat i dommen.

Etter mitt syn fører imidlertid Høyesteretts tolking av loven til en viss grad av uthuling av hensikten med arbeidsulykkesbegrepet.

Dersom alle tilfeller som er noe uklare med tanke på ulykkesmoment, og hvor skadefølgen er av alvorlig karakter, dekkes av bestemmelsen i bokstav c, vil arbeidsulykkesbegrepets betydning svekkes betraktelig. De grenser som er trukket opp i rettspraksis vil til en viss grad vaskes ut, og om man velger å se bokstav a og c samlet, vil man nærme seg det forslag som ble fremsatt i forarbeidene om at alle skader som er forårsaket av arbeidets egenskaper skal være dekningsmessige. Dette forslaget ble senere forkastet, og det var de negative sidene ved oppdateringen av forskriften til folketryktdloven § 13-4 som utløste behovet for bestemmelsen i bokstav c.

Samtidig sier Høyesterett ingenting om hvor grensen for dekningsområdet til bokstav c bør settes. Riktignok påpekes det at bokstav c er ment å ha et snevert anvendelsesområde, og det fremgår klart av forarbeidene at belastningslidelser faller utenfor. Høyesteretts argumentasjon i premiss 47 trekker imidlertid i retning av at hendelsen nok kunne ha vært omfattet av arbeidsulykkesbegrepet. På den annen side synes det å være tilstrekkelig at det er årsakssammenheng mellom arbeidet og skaden. Dette er neppe tilsiktet fra lovgivers side. Arbeidsulykkesbegrepet slik det er blitt utformet i praksis er slik jeg forstår det tilpasset nettopp for å dekke de tilfeller hvor det er rimelig å skyve risikoen over på arbeidsgiver.

12 Litteraturliste

LOVER

- 1894 Lov om Ulykkesforsikring for Arbeidere i Fabriker m.v.
23. juli 1984 nr 6. [opphevet]
- 1958 Lov om yrkesskadetrygd 12.12.1958 nr. 10 [opphevet]
- 1966 Lov om folketrygd (FTRL 1966) 07. juni 1966 nr 12. [opphevet]
- 1989 Lov om yrkesskadeforsikring (yrkesskadeforsikringsloven) 16. juni 1989 nr 65.
- 1997 Lov om folketrygd (folketrygdloven) av 28. februar 1997 nr 19.

FORSKRIFTER

FOR-1997-03-11 nr 219: Forskrift om sykdommer og forgiftninger m.v. som skal likestilles med yrkesskade.

FOR 1997-03-11 nr 220: Forskrift om yrkessykdommer, klimasykdommer og epidemiske sykdommer som skal likestilles med yrkesskade.

FORARBEIDER

NOU 1976:16 Om yrkesbetingede helseskader og folketrygden

NOU 1988:6 Erstatning og forsikring ved yrkesskade

NOU 1990:20 Forenklet folketrygdlov.

NOU 2004:3 Arbeidsskadeforsikring

Ot.prp.nr.37 (1958) 1. Om lov om yrkesskadetrygd. 2. Om lov om endringer i lov om syketrygd av 2.mars 1956 med flere lover.

Ot.prp.nr.75 (1983-1984) Om lov om endringer i erstatningslovgivningen (ansvar for dyr, regress, lemping m m og endringer i bilansvarlova).

Ot.prp.nr.44 (1988-1989) Om lov om yrkesskadefosikring.

Ot.prp.nr.29 (1995-1996) Om ny lov om folketrygd (folketrygdloven).

Innst.O.nr.92 (1984-1985) Innstilling fra justiskomiteen om lov om endringer i erstatningslovgivningen (ansvar for dyr, regress, lemping m.m. og endringer i bilansvarslova)

Innst.O.nr.46 (1996-1997) Om ny lov om folketrygd (folketrygdloven).

RUNDSKRIV

NAV - Arbeids- og velferdsetaten: Rundskriv til ftrl kap 13: Yrkesskadedekning.
01.05.1997.

NAV - Arbeids- og velferdsetaten: Rundskriv vedlegg nr 13 til ftrl kap 21: Spesielle saksbehandlingsregler ved yrkesskade og yrkessykdommer.

DOMMER OG KJENNELSER

Høyesterett

Rt-1950-448

Rt-1988-394

Rt-2006-1642 (Fotballdommen)

Rt-2007-882 (Pallekjennelsen)

Rt-2007-1757 (Skyggekjennelsen)

Rt-2008-1646 (Bolteløftdommen)

Rt-2009-1485

Rt-2009-1619 (Myggstikkdommen).

Rt-2009-1626 (Danselærerdommen)

Underinstanser

LA-2002-855 (Agder)

LE-2005-150043 (Eidsivating)

LG-2005-168779 (Gulating)

LF-2006-48105 (Frostating)
LB-2007-89245 (Borgarting)
LG-2007-112703 (Gulating)
RG-2008-1559 (Frostating)
LH-2008-83856 (Hålogaland)
RG-2009-422 (Borgarting)

Trygderetten

Ankesak nr. 138/68. Publ.nr. 11a/40
Ankesak nr. 163/68. Publ.nr. 11a/6
TRR-1992-4609
TRR-1994-456
TRR-1997-139
TRR-1999-01800
TRR-1999-1799
TRR-2000-1478
TRR-2001-00224
TRR-2001-04332
TRR-2002-04090
TRR-2003-1737
TRR-2007-3154
TRR-2008-2254
TRR-2009-941
TRR-2010-340

LITTERATUR

Arntzen, Andreas i samarbeid med Rune Njøs Jacobsen. Yrkesskadeforsikring
Lovkommentarer og dokumentasamling. Oslo, 2001.

Jøsang, Svein. Høyesteretts dom om yrkesskade i «skyggesaken», Tidsskrift for Erstatningsrett 2006-1/2. [Publisert på Gyldendal Rettsdata (www.rettsdata.no)].

Kjønstad, Asbjørn. Folketrygdloven med kommentarer [2007] 2. utgave, 1. opplag. Oslo, 2007. [Publisert på Gyldendal Rettsdata (www.rettsdata.no)].

Selmer, Knut S. Forsikringsrett 2.reviderte utg. 2.opplag. Oslo, 1986.

Skårberg, Lars Olav og Marianne Reusch. Yrkesskade. Oslo, 2003.